

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

DAVČNA OPTIMIZACIJA MULTINACIONALNIH PODJETIJ

Ljubljana, september 2023

AMELA TALETOVIĆ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Amela Taletović, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Davčna optimizacija multinacionalnih podjetij, pripravljena v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Črtom Kostevcem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu prek Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.
11. da sem preveril verodostojnost informacij, ki izhajajo iz zapisov na podlagi uporabe orodij umetne inteligence.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 DAVČNA OPTIMIZACIJA.....	4
1.1 Slovenski davki, s katerimi se srečujejo multinacionalna podjetja	4
1.1.1 Davek od dohodka pravnih oseb.....	5
1.1.2 Davek na dodano vrednost.....	5
1.1.3 Uvozne dajatve	6
1.1.4 Davek od dividend.....	6
1.1.5 Dohodnina.....	6
1.2 Mednarodna obdavčitev – DDV v Evropski uniji.....	7
1.3 Davki in davčna optimizacija	8
1.4 Multinacionalno podjetje.....	8
2 OBDAVČITEV MULTINACIONALNEGA PODJETJA	9
2.1 Davčni sistem	9
2.1.1 Trenutni davčni sistem.....	10
2.1.2 Uvedba 15-odstotne enotne davčne stopnje	10
2.1.3 Izzivi pri oblikovanju davčnega sistema.....	11
2.2 Vpliv davka na poslovne odločitve podjetja	12
3 DAVČNA OPTIMIZACIJA V MULTINACIONALNEM PODJETJU.....	12
3.1 Davčno izogibanje in davčna utaja	13
3.2 Davki in morala	13
3.2.1 Davčna morala posameznikov v Sloveniji	14
3.2.2 Davčna morala v multinacionalnem podjetju	16
4 METODE DAVČNE OPTIMIZACIJE	17
4.1 Inverzije	17
4.2 Transferne cene	18
4.3 Plačila licenčnin	19
4.4 Posojila znotraj podjetij	20
4.5 Davčne oaze.....	21
4.5.1 Prednosti davčne oaze.....	22
4.5.2 Slabosti davčne oaze.....	22

4.5.3	Seznam jurisdikcij, ki niso pripravljene sodelovati v davčne namene	22
4.5.4	Seznam davčnih oaz oziroma t. i. »črni seznam«	24
5	OCENE DAVČNIH IZGUB.....	25
5.1	Kako velika je težava davčne utaje	25
5.2	Največji motivatorji davčnih utaj	27
5.3	Globalna izguba iz naslova davčnih utaj	28
5.4	Izgube prihodka Evropske unije iz naslova davčnih utaj	28
5.5	Davčne oaze, ki pritegnejo največ tujih dobičkov	30
6	DAVČNA OPTIMIZACIJA NA KONKRETNEM PRIMERU	31
6.1	Davčna optimizacija na primeru podjetja Amazon.....	31
6.1.1	Mreža podružnic pri Amazonu	31
6.1.2	Konkretni primeri davčnega izogibanja podjetja Amazon.....	33
6.2	Davčna optimizacija na primeru podjetja Apple Inc.	35
7	POTREBNE REFORME	38
7.1	Ustrezen seznam davčnih oaz	38
7.2	Ukrepi fiskalne politike	38
7.3	Spremembe s pomočjo digitalizacije	39
7.4	Transparentnost sistema	39
7.5	Odpravljanje škodljivih davčnih praks	40
7.6	Zakonodajne reforme	40
8	PREDLOGI ZA IZBOLJŠAVO	41
	SKLEP.....	44
	LITERATURA IN VIRI.....	46

KAZALO SLIK

Slika 1: Države, ki uporabljajo DDV ali davek na promet blaga in storitev	7
Slika 2: Vpliv davčne morale na posameznika.....	14
Slika 3: Države, ki so odgovorne za največje davčne izgube in kjer se v povprečnem letu utaji največ tujega davka v mrd. USD (ocene so podane za leto 2017)	27
Slika 4: Ocena stroškov izogibanja plačilu davkov za nekatere države z največjimi izgubami v mrd. USD (ocene so podane za leto 2013)	28
Slika 5: Strošek davčne utaje za posamezne članice EU (v mrd EUR) v letu 2015.....	29
Slika 6: Davčne oaze, ki privabljajo največ v tujini ustvarjenih dobičkov (v mrd. evrov) za leto 2017	30
Slika 7: Glavne podružnice podjetja Amazon	32
Slika 8: Mreža podružnic.....	33

SEZNAM KRATIC

EU – Evropska unija

ZDA – Združene države Amerike

OECD – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

UVOD

Ključnega pomena za razvoj države in nemoteno delovanje lokalnih skupnosti je pravočasno plačilo vseh davčnih obveznosti, med katere uvrščamo davke, prispevke in druge dajatve. Izogibanje davčnim obveznostim se zato v vseh državah dojema kot kaznivo dejanje, ki povzroča resne posledice na gospodarskem in političnem področju. Številna podjetja si prizadevajo davčno osnovo dodatno znižati s pomočjo davčnih olajšav in z iskanjem zakonskih praznin, ki so posledica nedorečenih davčnih določb davčnih predpisov. V razmerah vedno večje globalizacije svetovnega gospodarstva in pogostih selitev ljudi, pretoka kapitala in dela izven države je vse večja tudi težnja posameznikov in podjetij k davčni optimizaciji (FURS, brez datuma č).

Znano je, da premožnejši, kot je posameznik in večje, kot je multinacionalno podjetje, bolj so vpeti v sistem davčne optimizacije in odločneje ga branijo. Jasno je, da so finančni tokovi, ki bežijo pred davki, tisti, ki povečujejo ranljivost za finančno in gospodarsko krizo, neenakost, povzročajo neizmerljivo politično škodo itd. Denar se torej na različne načine prenaša iz revnih držav v davčne oaze bogatih držav (Shaxson, 2019).

Davčna optimizacija je prisotna predvsem v multinacionalnih podjetjih, ki uporabljajo različne metode, da se izognejo plačilu davkov v državah z visokimi davčnimi stopnjami. Glede na to, da multinacionalna podjetja ustvarijo veliko prihodka, a imajo hkrati veliko možnosti za davčno izogibanje in davčno utajo, se bom v magistrskem delu umerila ravno na tovrstna podjetja. Podatki iz leta 2019 kažejo, da se na letni ravni prenese približno 420 milijard ameriških dolarjev iz kar 79 držav, kar predstavlja 125 milijard ameriških dolarjev izgubljenih prihodkov za te države. Zaradi izgubljenih davčnih prihodkov so države, kjer se ustvari največ prihodka, oškodovane in se morajo financirati na drug način, najpogosteje so to davkoplačevalci z najnižjimi dohodki. Davčna optimizacija je zelo pomembna tema predvsem zato, ker ogromno prispeva k neenakosti tako znotraj posameznih držav kot tudi na svetovni ravni (Palanský, 2019).

Davčna optimizacija v multinacionalnem podjetju deluje zelo preprosto, medtem ko v praksi prevladujeta dve metodi. Prva metoda davčne optimizacije je posojanje znotraj skupine, pri čemer v podružnicah, v državah z visokimi davki na dobiček, prikažejo izgubo oziroma velike dolgove in se posledično izognejo plačilu davka. Dobiček zato raje prikažejo v državah, kjer niso obdavčeni oziroma so davčne stopnje na dobiček izredno nizke (npr. v Luksemburgu ali na Bermudih). Druga metoda davčne optimizacije predstavlja manipulacijo s transfernimi cenami, pri čemer multinacionalke manipulirajo s cenami, po katerih njihove podružnice med seboj kupujejo lastne izdelke. Posledično se dobički spet prikažejo v davčnih oazah in izgube v velikih gospodarstvih Evrope, v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) ali na Japonskem. Multinacionalke imajo veliko možnosti za izognitev plačilu davka, vendar kljub temu svoje poslovanje prikažejo kot »zakonito« ravnanje. Pomembno je poudariti, da so lokalna podjetja omejena pri prelivanju računovodskih

dobičkov in se ne morejo na omenjene načine izogibati plačilu davkov (Zucman, 2016, str. 93).

Multinacionalna podjetja se izogibajo plačilu davka, kljub dejstvu, da se ti prihodki namenijo za delovanje javnega sektorja (zdravstvo, šolstvo, javni promet), financiranje raznih storitev socialne varnosti (poškodbe pri delu, invalidnost, brezposelnost) in drugih storitev, ki jih v času poslovanja podjetja tudi sami koristijo (Lexpera d.o.o., 2018).

Predmet magistrskega dela je optimizacija alokacije proizvodnje in virov multinacionalnih podjetij, kar posledično vpliva na upravljanje s tveganji, poslovno načrtovanje, odločanje, investiranje itd. Odvetniki, finančni svetovalci in računovodje znajo podjetjem zelo dobro predlagati zakonite načine zmanjševanja davčne osnove ter porabe in shranjevanja denarja. Magistrsko delo se osredotoča predvsem na davčno optimizacijo (tj. davčno izogibanje in davčno utajo) v multinacionalnih podjetjih, kjer je omenjena problematika najbolj prisotna in predstavlja veliko sivo območje. Davčno izogibanje predstavlja zakonito zmanjšanje oziroma izogibanje plačilu davka, medtem ko davčna utaja pomeni prikrivanje davka in je nezakonito oziroma kaznivo dejanje.

Težava družbe je, da davčno izogibanje in davčna utaja prinašata veliko materialne škode državam oziroma njihovim davčnim upravam. Davčne oaze namreč nudijo zatočišče pred davki, zagotavljajo tajnost, beg pred finančno regulativo ter možnost izigravanja zakonov in pravil drugih jurisdikcij. Davčne oaze nerezidentom, ki tam shranjujejo denar, omogočajo nižjo stopnjo obdavčitve, medtem ko rezidente obdavčijo po normalni stopnji, zato je lahko takšno ravnanje za državo davčno oazo tudi škodljivo. Glede na to, da približno dve tretjini svetovne trgovine poteka znotraj multinacionalnih podjetij, je obdavčitev teh podjetij za gospodarstvo izrednega pomena. Samo zaradi transference cen države v razvoju izgubijo približno 160 milijard dolarjev na letni ravni. Posledično se podjetja ne selijo več tja, kjer so produktivnejša, ampak v države z nizkimi davčnimi stopnjami (Shaxson, 2017, str. 19–26).

Dodatno omejitev v boju proti davčni optimizaciji predstavlja dejstvo, da imajo v današnjem času multinacionalke popolno svobodo, da prijavijo svoje dohodke, kjer jim ustreza oziroma na območjih z nizkimi davčnimi stopnjami. Posledično je skoraj nemogoče natančno oceniti višino dobička, ki ga multinacionalno podjetje ustvari v posamezni državi. Hkrati so določene države podpisale različne mednarodne sporazume o izogibanju »dvojni obdavčitvi«, kar se v praksi pogosto pokaže kot dvojna oprostitvev plačila davka (Zucman, 2016, str. 92–94).

Dejstvo je, da multinacionalna podjetja nenehno iščejo nove metode za namene davčne optimizacije, medtem ko njihovo ravnanje dodatno olajšajo posamezne države, ki ne razkrivajo podatkov o lastnikih podjetij in njihovem poslovanju. Pomanjkanje kakovostnih informacij predstavlja eno izmed glavnih ovir pri pisanju magistrskega dela, saj obstaja zelo malo statističnih podatkov na svetovni ravni. Netransparentni sistemi davčnega poročanja posameznih držav in davčne oaze otežujejo izvajanje nadzora nad transference cenami med

povezanimi podjetji, predvsem je oteženo izvajanje revizijskih storitev. Vse večja pobuda za preprečitev omenjenega je prisotna ravno v najbolj oškodovanih državah.

Namen magistrskega dela je s pomočjo domače in tuje literature oceniti, kako resno težavo predstavlja davčna optimizacija tako v svetovnem merilu kot tudi z vidika najbolj oškodovanih držav. V delu me zanimajo glavni razlogi za davčno optimizacijo in glavne metode, ki jih multinacionalke pri tem uporabljajo, ter na kakšen način se lahko najbolj oškodovane države s težavo spopadajo. Raziščem, kaj so ekonomski argumenti za optimizacijo na strani multinacionalk in kaj so na drugi strani etično-moralni argumenti države oziroma državljanov, ki zahtevajo plačilo »pravičnega« davčnega dolga.

Cilj magistrskega dela je ugotoviti, kakšen je objektiven obseg izgubljenih davčnih prihodkov zaradi davčne optimizacije, kakšne reforme so potrebne, in predstaviti možne rešitve na področju davčne optimizacije na strani multinacionalk.

Predpostavljam, da v multinacionalnem podjetju davčna optimizacija predstavlja največjo težavo ravno v državah, kjer se opravi veliko dejanskega prometa. Ocenjujem, da so te države hkrati najbolj oškodovane.

Magistrsko delo vključuje pregled in analizo obstoječega stanja na področju davčne optimizacije v multinacionalnih podjetjih ter na slednji utemeljene predloge ukrepanja. Osredotočim se predvsem na način obdavčitve multinacionalk, glavne argumente za davčno optimizacijo in nabor aktualnih metod, ki jih multinacionalke pri tem uporabljajo. V ta namen naredim natančen pregled obstoječe literature relevantnega področja, podatke analiziram in oblikujem koncepte, ki jih v delu preverim. V delu analiziram in interpretiram znanstvene in raziskovalne članke, pri čemer uporabim induktivni pristop k analizi, kjer pristopim od posamičnega k splošnemu. Pri delu pretežno uporabljam sekundarne vire. V zadnjem delu magistrskega dela predstavim tudi reforme, za katere menim, da bi jih globalne in nacionalne finančne institucije morale sprejeti v boju proti davčnemu izogibanju in davčni utaji.

Magistrsko delo je sestavljeno iz petih delov, ki so razdeljeni na osem poglavij. V prvem delu analiziram pomen davkov v multinacionalki, predstavim davčni sistem in načela obdavčitve. Ukvarjam se tudi z vplivom davka na poslovno načrtovanje v podjetju.

V drugem delu analiziram davčno optimizacijo v multinacionalkah. Na eni strani predstavim, kdo uporablja davčne oaze in zakaj bi se država sploh odločila postati davčna oaza, na drugi strani s finančnega vidika ovrednotim izgube številnih držav ravno zaradi obstoja teh davčnih oaz. Čeprav so določeni načini zakoniti, me v tem delu zanima, ali so tudi moralni. Glede na to, da so davčne oaze tudi določene države, na katere sploh ne bi pomislili, raziščem tudi to, nekoliko manj znano področje.

V tretjem delu predstavim metode, ki jih multinacionalke pri davčni optimizaciji uporabljajo. V tem delu me zanima, ali je seznam davčnih oaz res tako popoln in kakšne pogoje mora

država izpolniti, da bo z omenjenega seznama odstranjena. Jasno je, da si Evropska unija (v nadaljevanju EU) prizadeva odstraniti države s črnega seznama, zato raziščem, ali je ravnanje EU v primeru vseh držav res upravičeno. Poglobim se v vprašanje, kaj so si države, ki so s seznama davčnih oaz odstranjene, v svojem ravnanju zavezale spremeniti. V tem delu predstavim davčno optimizacijo na primeru konkretnega podjetja (Amazon).

V četrtem delu magistrskega dela se osredotočim na zmanjševanje utaj in transparentnost sistema. Zanima me predvsem pravilnost poteka prenosa informacij. Ukvarjam se tudi z vprašanjem, ali s posredovanjem osebnih podatkov kršimo pravico do zasebnosti. Pri tem se ukvarjam tudi z vprašanjem, ali posamezniki izrabljajo pravico do zasebnosti. V empiričnem delu analiziram izgube prihodkov zaradi davčne optimizacije in jih grafično prikažem.

V petem delu magistrskega dela prikažem davčno optimizacijo na konkretnem primeru, pri čemer analiziram podjetji Amazon in Apple. V zadnjem delu me zanimajo potrebne reforme oziroma kaj lahko mednarodne organizacije in vlade držav naredijo, da se davčna optimizacija zmanjša. Pomembno se je zavedati, da čisto vsega ne bo mogoče preprečiti, zato se osredotočim na korake, ki jih lahko države izvedejo čim preprosteje in učinkovito.

1 DAVČNA OPTIMIZACIJA

Davki, plačani upravnim organom, se stekajo v javno blagajno ter predstavljajo prispevke državljanov in podjetij. Omenjena sredstva se večinoma porabijo za financiranje javnih storitev, vključno z javnim izobraževanjem, državnimi in vladnimi sistemi, infrastrukturo, lokalnimi policijskimi in obrambnimi enotami, ter zdravstva in drugih storitev. Po družbenih pričakovanjih morajo vsi posamezniki v enakih poslovnih in gospodarskih razmerah plačati enako raven davka. Težava nastopi s tem, da vsak državljan ne plačuje enakega deleža davka, ker je večina davčnih sistemov progresivnih ter višja plača posledično pomeni višji znesek in delež davka (Ajami in Goddard, 2017).

Sistemi obdavčitve se v svetovnem merilu zelo razlikujejo, in te razlike povzročajo težave predvsem multinacionalnim podjetjem, ki želijo optimizirati davčni sistem na način, da uporabljajo finančne in druge vire v več državah (Ajami in Goddard, 2017).

Zaradi vedno večje globalizacije svetovnega gospodarstva je nagnjenost posameznikov in podjetij k davčni optimizaciji vedno večja, zato sta poznavanje davkov in uporaba različnih mednarodnih pogodb, ki se nanašajo na mednarodno področje, vedno pomembnejša. Davčne obveznosti v Sloveniji so odvisne od rezidentskega statusa, zato je pomembno, da imajo davčni zavezanci urejen rezidentski status (FURS, brez datuma č).

1.1 Slovenski davki, s katerimi se srečujejo multinacionalna podjetja

Multinacionalna podjetja so pri poslovanju na območju Slovenije dolžna plačevati različne vrste davkov, in med najpomembnejše davke uvrščamo davek od dohodka pravnih oseb,

davek na dodano vrednost, davek od izvoza in uvoza, davek od dividend in dohodnina. Za lažje razumevanje davčnega področja omenjene davke v nadaljevanju na kratko opredelim.

1.1.1 Davek od dohodka pravnih oseb

Davek od dohodkov pravnih oseb je temeljni davek na področju obdavčenja domačih in tujih pravnih oseb ter ga ureja Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (v nadaljevanju ZDDPO-2). Zavezanci za plačilo davka so torej vse pravne osebe, domačega in tujega prava, medtem ko so iz obdavčitve izključeni Republika Slovenija in zavezanci samoupravnih lokalnih skupnosti. Predmet obdavčitve je v tem primeru dobiček pravnih oseb, ki je dosežen z opravljanjem dejavnosti v Sloveniji. Obdavčitev se sicer opravi na podlagi predloženega obračuna davka od dohodkov pravnih oseb, pri čemer splošna stopnja davka od dohodkov pravnih oseb znaša 19 %, medtem ko je stopnja za davčni odtegljaj od dohodkov, ki imajo vir v Sloveniji, 15 % (FURS, brez datuma b).

Zavezanci za plačilo davka od dohodkov pravnih oseb so vse pravne osebe domačega in tujega prava, pri čemer so torej obdavčeni tako rezidenti kot tudi nerezidenti. Rezidenti so obdavčeni po načelu svetovnega dohodka, kar pomeni obdavčitev od vseh dohodkov, ki imajo vir v Sloveniji in izven nje. Za rezidenta se v tem primeru šteje zavezanec, ki ima sedež v Sloveniji ali v tujini, pri čemer mora nujno imeti kraj dejanskega opravljanja storitev v Sloveniji. Nerezidenti so na drugi strani obdavčeni po teritorialnem načelu oziroma so zavezani za plačilo davkov od tistih dohodkov, ki so doseženi v poslovni enoti v Sloveniji, ter za davek od dohodkov, ki imajo vir v Sloveniji in za katere je določena 15-odstotna obveznost za davčni odtegljaj (SPOT, 2023).

Pri davčnem obračunu davka od dohodka pravnih oseb predstavlja davčno osnovo dobiček, ki je izračunan kot presežek prihodkov nad odhodki, ki jih določa zakon. Pomembno je poudariti, da se pri določanju davčne osnove upoštevajo tisti prihodki in odhodki, ki so ugotovljeni na podlagi izkaza poslovnega izida in letnega poročila. Davek od dohodkov pravnih oseb je treba obračunati in plačati po načelu samoobdavčitve, in sicer na podlagi davčnega obračuna za davčno obdobje, pri čemer je davčno obdobje načeloma koledarsko leto, a lahko zavezanci izberejo obdobje, enako poslovnemu letu, vendar ne sme presegati obdobja 12 mesecev. Rok za oddajo davčnega obračuna je 31. marec tekočega, pri čemer je do omenjenega roka treba finančnemu uradu predložiti davčni obračun za preteklo leto (SPOT, 2023).

1.1.2 Davek na dodano vrednost

Davek na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV) je ena izmed oblik prometnega davka, pri katerem gre za obdavčitev blaga in storitev v vseh fazah prometa oziroma od proizvajalca do končnega potrošnika. Načeloma se obdavčitev opravi od vsega blaga in storitev, ki se po zakonodaji obravnavajo kot blago ali storitev, razen od točno določenih, ki so oproščene

plačila DDV. V skladu s slovensko zakonodajo se dobava blaga in storitev plačuje po splošni 22-odstotni stopnji in znižani 9,5-odstotni stopnji (FURS, brez datuma a).

1.1.3 Uvozne dajatve

Uvoz blaga pomeni vnos blaga iz tretje države, ki ni del carinskega območja EU, na območje, ki predstavlja carinsko območje EU. Pomembno se je zavedati, da je blago od trenutka, ko je vneseno na carinsko območje EU, pod nadzorom carinskih organov. Ključnega pomena je, da se pred uvozom blaga na carinsko območje EU poskrbi za to, da je pravočasno vložena carinska deklaracija. Višina uvoznih dajatev, ki se obračunajo za blago pri uvozu, je odvisna vrednosti blaga, količine in porekla (FURS, 2023 e).

1.1.4 Davek od dividend

Dividende predstavljajo izplačilo pri udeležbi v dobičku in drugih dohodkih, ki so doseženi na podlagi lastniškega deleža. V primeru, da dividende izplača podjetje, je treba izračunati davek in ga plačati kot dohodnino po vnaprej določeni stopnji. V primeru, ko se dividenda prejme iz tujine, pri čemer dividendo izplača oseba, ki ni plačnik davka, mora prejemnik dividende sam obračunati davek od dividend in to predložiti na ustrezen davčni urad (FURS, 2023 d).

1.1.5 Dohodnina

Dohodnina predstavlja davek od dohodkov fizičnih oseb, pri čemer so obdavčeni vsi dohodki, razen določenih izjem (npr. dediščine, igre na srečo, otroški dodatek itd.). Rezidenti so obdavčeni po načelu svetovnega dohodka, kar pomeni obdavčitev za vse dohodke v Sloveniji in izven Slovenije. Nerezidenti so zavezani le za plačilo davkov od dohodkov v Sloveniji (FURS, brez datuma c).

Pri poslovanju na tujem trgu postane podjetje zavezanec za plačilo davkov na tem trgu, zato se je pred vstopom na trg pomembno seznaniti z davčnim režimom v posamezni državi. Pomembno je poudariti, da lahko podjetje vstopi na tuje trge na naslednje načine (Izvozno okno, brez datuma):

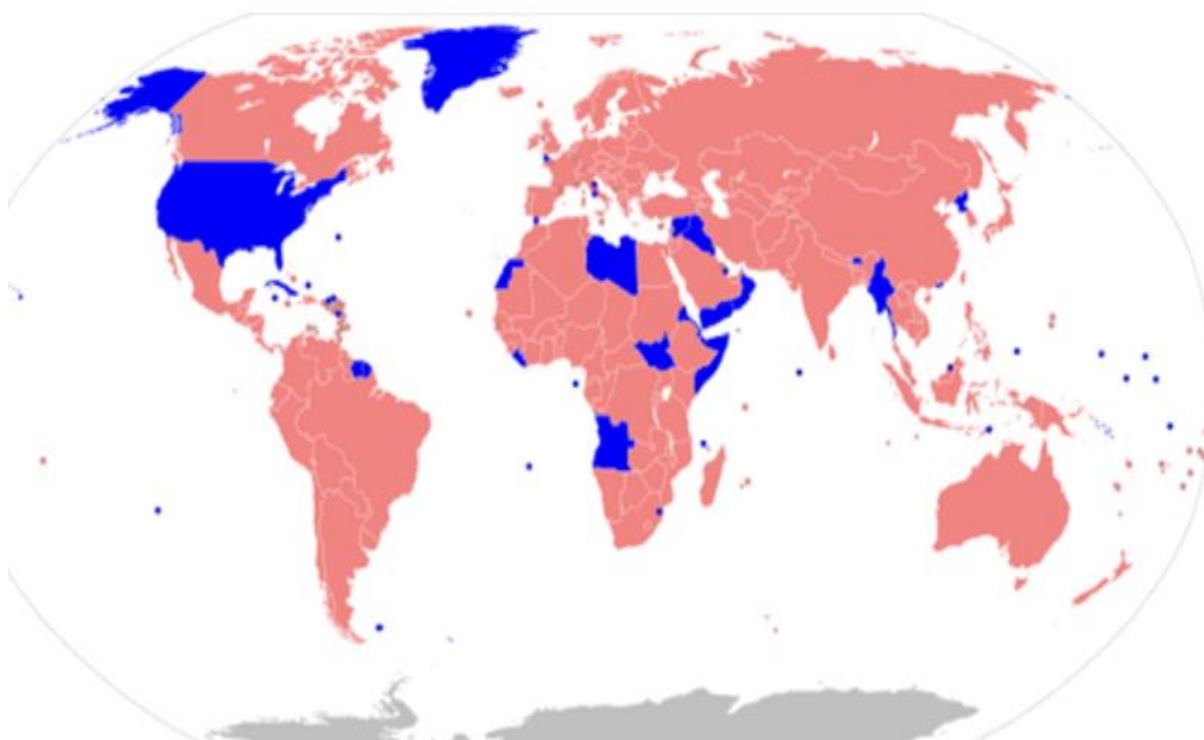
- opravljanje storitev v tujini,
- prodaja blaga tujemu kupcu,
- spletna prodaja,
- prenos določenih pravic (licenčne pogodbe, franšiza),
- ustanovitev družbe.

Kot vidimo na sliki 1, večina držav pri obdavčitvi blaga in storitev uporablja DDV, medtem ko imajo določene države davek na prodajo (npr. Avstralija, Indija, Kanada itd.). Davek na

dodano vrednost se plača v vsaki fazi povečanja vrednosti, pri čemer je potrebna registracija za davčne namene v vsaki posamezni državi, in sicer takrat, ko se preseže prag, ki ga določa vsaka država. Pomembno je poudariti, da se režim DDV razlikuje od države do države, a običajno se plača v kraju končnega potrošnika (razen določenih izjem), medtem ko je izvoz načeloma oproščen davka. Ključnega pomena je, da je ureditev DDV-ja v EU v skladu z Direktivo o DDV-ju, ki postavlja skupna pravila, ki jih morajo države prenesti v svojo nacionalno zakonodajo. Kot primer lahko navedemo ureditev DDV-ja v Sloveniji, ki je v skladu z evropsko Direktivo (Izvozno okno, brez datuma).

Na drugi strani manjši delež držav uporablja davek na prodajo, ki predstavlja enkratni davek, ki se obračuna ob prodaji končnemu kupcu. V tem primeru je potrebna registracija za davčne namene, ko prodajalec preseže določen prag, ki ga določa vsaka posamezna država. Za lažjo primerjavo so na spodnjem zemljevidu z rdečo barvo označene tiste države, ki uporabljajo davek na dodano vrednost. Države, ki so označene z modro barvo, uporabljajo druge vrste davka na promet blaga in storitev (Izvozno okno, brez datuma).

Slika 1: Države, ki uporabljajo DDV ali davek na promet blaga in storitev

Vir: Izvozno okno (brez datuma).

1.2 Mednarodna obdavčitev – DDV v Evropski uniji

V EU je obdavčitev urejena z davkom na dodano vrednost, pri čemer so morale pravila, ki so določena z direktivo EU, vse države članice prenesti v svojo nacionalno zakonodajo. Z DDV-jem so obdavčene vse transakcije, ki jih opravi davčni zavezanec v okviru neodvisne

ekonomske dejavnosti. Direktiva torej določa, da se obdavči zavezanec, ki opravi obdavčljivo dobavo blaga ali storitev, v nekaterih primerih se davčna obveznost prevale na kupca, ki je lahko končni uporabnik (potrošnik) ali podjetje. V tem delu je treba poudariti, da med obdavčljive transakcije uvrščamo dobavo blaga in storitev v EU, pridobitve blaga med državami EU in uvoz blaga iz tretjih držav. Prav tako je pomembno poudariti, da države članice določijo stopnje DDV-ja, pri čemer mora biti splošna stopnja DDV-ja najmanj 15-odstotna, medtem ko mora biti znižana davčna stopnja vsaj 5-odstotna ali več. V določenih primerih imamo tudi izjeme, ki niso obdavčene oziroma so oproščene plačila DDV-ja (Izvozno okno, brez datuma).

Ker pri davkih ločimo med zakonitim poslovanjem oziroma davčnim izogibanjem in nezakonitim poslovanjem oziroma davčno utajo, omenjene izraze v nadaljevanju predstavim nazorneje.

1.3 Davki in davčna optimizacija

Davčno izogibanje predstavlja ravnanje davčnih zavezancev, ki je namenjeno zmanjševanju davčne obveznosti, pri čemer ne pride do kršitve predpisov. Davčna utaja predstavlja izogibanje davkom in pomeni kršitev davčne obveznosti ter posledično kaznivo dejanje. Do slednjega pride zaradi neresničnih podatkov v vloženi davčni napovedi, prenosa sredstev v državo z ugodnejšim davčnim režimom, prenizko obračunane samoobdavčitve itd. (Lexpera d.o.o., 2018).

Dejstvo je, da je meja med zakonitim in nezakonitim poslovanjem zelo tanka, kar je v svoji izjavi pojasnil tudi nekdanji britanski finančni minister Denis Healey: »Razlika med davčnim izogibanjem in davčnim begom je velika za debelino zaporniškega zidu« (Shaxson, 2017, str. 42–43).

Multinacionalna podjetja s pomočjo davčnih jurisdikcij ustvarjajo veliko sivo območje in spreminjajo tisto, kar je nezakonito, v na videz legitimno poslovanje, zato je težko določiti, na kateri strani davčnih predpisov je podjetje. Na zakoniti strani poslovanja podjetja se pogosto pojavi pomembno vprašanje oziroma t. i. »dvojna obdavčitev«, medtem ko so razlog za to davčne oaze, ki korporacijam pomagajo, da se dvojni obdavčitvi izognejo s pomočjo mednarodnih dogovorov in davčnih potrdil. Težava nastopi takrat, ko davčne oaze »rešujejo« težavo dvojne obdavčitve na način, da se multinacionalno podjetje najprej izogne dvojni obdavčitvi, pri čemer se izogne še obdavčitvi nasploh (Shaxson, 2017, str. 42–43).

1.4 Multinacionalno podjetje

Multinacionalno podjetje je tisto, ki posluje v dveh ali več državah sveta. Zanj je značilno, da deluje kot matična družba z ločenimi podružnicami. Podjetje se šteje za multinacionalno

podjetje takrat, ko ustvari vsaj 25 % svojih prihodkov iz dejavnosti izven svoje matične države (Gobler, 2021).

Lastniki multinacionalnih podjetij so prisotni po vsem svetu, prav tako tudi njihove stranke. Vedno večji promet znotraj matične družbe povečuje izzive, zlasti pri storitvah, ki so težko dostopne. Razlikovanje med različnimi vrstami dohodkov je postalo težje, in posledice so davčna konkurenca ter selitev dobička. Multinacionalna podjetja so se razvila do te meje, da jih mednarodne davčne ureditve kljub napredni tehnologiji niso mogle in še vedno ne morejo dohiteti (De Mooij in drugi, 2021, str. 53–54).

Glede na to, da magistrsko delo temelji na davčni optimizaciji v multinacionalnem podjetju, je poznavanje trenutnega davčnega sistema ključnega pomena, zato je ta predstavljen v nadaljevanju. Da bi lažje ocenila resnost problematike davčne optimizacije, v nadaljevanju predstavim tudi, kdo uporablja davčne oaze in iz katerih razlogov se država najpogosteje odloči postati davčna oaza.

2 OBDAVČITEV MULTINACIONALNEGA PODJETJA

Dohodek predstavlja vir ekonomske in socialne moči subjektov, pridobiti ga je mogoče na različnih območjih in na različne načine, vendar ga je treba upoštevati tam, kjer v primarni obliki nastaja. Zaradi globalne povezanosti in prisotnosti multinacionalnih podjetij sta se oblikovali dve temeljni metodi obravnave globalnega dohodka. Prva metoda izpostavlja, da je treba dohodek obdavčiti po metodi nastanka oziroma t. i. teritorialno načelo, medtem ko druga metoda poudarja obdavčenje celotnega globalnega dohodka neke zaključene entitete. Ravno globalna prisotnost podjetij in različni davčni predpisi lahko privedejo do t. i. dvojne obdavčitve ali do tega, da davek sploh ni obračunan (Kovač, 2004, str. 2–3).

Dvojna obdavčitev pomeni, da sta dohodek podjetja obdavčili dve različni državi, zato je večina držav sklenila sporazume o izogibanju dvojnemu obdavčevanju. Mednarodna dvojna obdavčitev se lahko odpravlja z določbami domače ali določbami mednarodne zakonodaje, a najučinkovitejša je kombinacija obojega (Kovač, 2004, str. 10).

2.1 Davčni sistem

Resnica je, da prav nihče ne mara plačevanja davkov, a vendar so davki in davčni sistem področje, ki ga moramo poznati, saj pomembno vpliva na življenje vsakega posameznika in na poslovanje podjetij. Ljudje se pogosto pritožujejo, da plačujejo preveč davka, pri čemer trdijo, da je obdavčitev neenakopravna, saj določeni ljudje plačujejo manj, kot bi sicer morali. Pomembno se je zavedati, da je družba oblikovana kot posledica tega, koga obdavčujemo, kako in zakaj obdavčujemo (BearingPoint, 2021).

»Davčni sistem predstavlja skupek vseh možnih davčnih oblik posamezne države. Pod posamezne davčne oblike vštevamo vse davke, takse, dotacije, subvencije in nadomestila, ki jih država dobi ali daje« (Kovač, 2004, str. 12–15).

2.1.1 Trenutni davčni sistem

Trenutni mednarodni okvir temelji na pravilu, da se aktivni dohodek iz poslovanja obdavči v državi izvora oziroma na območju, kjer se dejavnost izvaja. Pasivni dohodek, kot so dividende, avtorski honorarji in obresti, se obdavči v državi stalnega bivališča oziroma na območju, kjer oseba biva, oseba, ki je lastnik dobička. Na žalost davčni sistem vedno bolj odstopa od temeljnih pravil, a hkrati mednarodne davčne ureditve temeljijo na krhkem ravnovesju davčnih pravic med državami izvora in državami prebivališča. Pri določitvi obdavčljivega dohodka pri čezmejnem poslovanju je pomembno najprej določiti naravo dohodka, kjer gre lahko za aktiven ali pasiven dohodek. Prav tako je pomembno določiti vir dohodka, prebivališče vpletenih strank in analizirati, ali ima opravljena dejavnost dovolj veliko povezanost z državo izvora (De Mooij in drugi, 2021, str. 23).

Članice EU so decembra 2022, v okviru Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju OECD), sprejele direktivo o reformi mednarodnih pravil obdavčitve podjetij. Nova pravila bodo tako preprečila zmanjšanje davčne osnove in preusmeritev dobičkov ter zagotovila, da multinacionalna podjetja plačajo dogovorjeno stopnjo davka (MMC RTV Slovenija, 2022).

2.1.2 Uvedba 15-odstotne enotne davčne stopnje

Obdavčitev multinacionalnih podjetij je zadnjih nekaj let v središču pozornosti svetovne javnosti. Zanimanje za temo izhaja predvsem iz nekaterih zloglasnih primerov multinacionalnih podjetij, ki so plačevala izjemno nizke davke. Med omenjena podjetja uvrščamo Amazon, ki je plačeval izjemno nizke davke v Luksemburgu, in podjetje Apple, ki je bilo večkrat obtoženo, da ni plačalo davka na Irskem. Med odmevne primere vsekakor sodi tudi podjetje Starbuck, ki je podobne metode uporabljal v Veliki Britaniji.

Posledično se je več kot 130 jurisdikcij strinjalo z uvedbo minimalnega davka v višini 15 %, kar je predlog trenutnega ameriškega predsednika Joeja Bidna, pri čemer je na začetku treba poudariti, da je spremembe najprej treba pogledati z vidika nedavnih političnih sprememb v ZDA, obdavčitve podjetij v ZDA in drugih morebitnih izzivov, ki izhajajo iz globalnega davčnega dogovora. Ko razpravljamo o davkih v ZDA, je treba poudariti, da se je preusmeritev dobička na področju ZDA od leta 2017 zmanjšala. Multinacionalna podjetja so bila namreč pred tem obdobjem deležna številnih ugodnosti in so ustvarjala znaten dobiček v tujini, izven dosega davčne uprave. Novejši podatki kažejo, da so bile ZDA v zadnjih letih zelo uspešne pri preusmerjanju sredstev, ki so bila prej v tujini kot nazaj v ZDA,

kar predstavlja zmanjšanje davčnega izogibanja in davčne utaje na strani multinacionalnih podjetij (Bunn in Watson, 2022).

Tudi na finančnem ministrstvu Republike Slovenije so v skladu z direktivo EU pripravili predlog zakona, kar predstavlja za velika domača podjetja in multinacionalna podjetja s sedežem v Sloveniji novo obdavčitev. Članice EU so se o uvedbi minimalnega davka dogovarjale v letu 2021, medtem ko je lani (decembra 2022) Svet EU to potrdil in sprejel direktivo. Uvedba minimalnega davka na prihodke podjetij pomeni, da bodo morali biti prihodki posamezne skupine podjetij, ki presega 750 milijonov evrov, obdavčeni s 15 %. Pri tem je treba poudariti, da se z novim davkom obdavči vsakič, ko je davčna stopnja multinacionalnega podjetja v davčni jurisdikciji nižja od 15 %. V tem primeru bodo z minimalnim davkom obdavčeni presežni dobički vseh nizko obdavčenih podjetij v Sloveniji. Na ministrstvu so jasno dejali, da je priprava predloga zakona nujna, pri čemer je treba poudariti, da morajo države članice direktivo prenesti v svojo nacionalno zakonodajo najkasneje do konca decembra 2023. Glede na to, da bo nova obdavčitev veljala le za podjetja, ki ustvarijo več kot 750 milijonov evrov letnih prihodkov, za večino zavezancev torej ne bo sprememb (N1 Slovenija, 2023).

Po zadnjih razpoložljivih podatkih se ocenjuje, da bo z novim davkom obdavčenih približno 184 multinacionalnih podjetij, pri čemer znaša skupna letna davčna obveznost multinacionalnih podjetij v Sloveniji približno 27 milijonov evrov. Dejstvo je, da uvedba minimalnega davka predstavlja dodatne davčne prihodke državnega proračuna v naslednjih letih, kasneje se bo višina davčnih prihodkov še dodatno povečala. Popolnoma jasno je, da zakon temelji na preprečevanju erozije davčne osnove in preusmerjanju dobička v multinacionalnih podjetjih, kar ima že v osnovi pozitiven vpliv na javnofinančne prihodke. Na ta način se torej zmanjšuje možnost davčne optimizacije v multinacionalnih podjetjih, kar pomeni pravično obdavčitev (N1 Slovenija, 2023).

2.1.3 Izzivi pri oblikovanju davčnega sistema

Glavni izziv oblikovanja mednarodnega davčnega sistema je pripisati obdavčljivi dobiček multinacionalnega podjetja različnim davčnim območjem oziroma jurisdikcijam. Ena izmed možnosti je, da so bančni računi multinacionalnega podjetja ločeni med posameznimi jurisdikcijami, kar pomeni, da podružnica multinacionalnega podjetja odpre poslovni račun v vsaki državi, kjer posluje. V skladu s trenutno mednarodno davčno zakonodajo so primarne davčne pravice dodeljene državam izvora, kjer poteka proizvodna dejavnost, kar pomeni, da lahko multinacionalna podjetja sama izbirajo lokacijo teh dejavnosti in z njimi povezane dobičke glede na davčno breme, ki ga nalagajo posamezne jurisdikcije (De Mooij in drugi, 2021, str. 5–6).

Izrednega pomena pri oblikovanju davčnega sistema je vzpostaviti stabilen davčni sistem, ker le takšen sistem omogoča pobiranje davkov, potrebnih za financiranje javnega proračuna. Glavni cilj davčnega sistema mora biti povečanje njegove učinkovitosti in

zmanjšanje izkrivljanja gospodarskih odločitev. Prvi pomemben korak v tem delu je zmanjšanje utaje davkov, hkrati s tem se bo zmanjšala razlika med obračunanimi davki in dejansko plačanimi davki. Davčni sistem mora biti stabilen in učinkovit, pravičen, preprosto zasnovan, pregleden, dosleden, mednarodno združljiv, pri čemer mora dolgoročno zagotavljati potrebe ekonomske politike. Trenutni davčni sistem bi lahko ocenili kot precej zapleten, nestabilen in težko razumljiv, iz česar sklepamo, da so reforme nujno potrebne. Izboljšanje davčnega sistema bi posledično moralo pomeniti tudi izboljšanje davčne in proračunske politike, hkrati bi se moral zmanjšati tudi davčni pritisk. Eden izmed predlogov za ublažitev in preprečitev davčnih utaj je razvoj računalniškega sistema, ki bi omogočal boljšo preglednost davčnih informacij (De Mooij in drugi, 2021, str. 378).

2.2 Vpliv davka na poslovne odločitve podjetja

Dejstvo je, da podjetja na davke ne morejo vplivati, zato se trudijo spremeniti oziroma prirediti rezultat poslovanja podjetja. Podjetja se trudijo minimizirati davčno breme, pri čemer najpogosteje posegajo po uporabi transfernih cen. Pri uporabi transfernih cen so najuspešnejša prav multinacionalna podjetja, ki imajo precej manevrskega prostora in delujejo na območju številnih davčnih jurisdikcij. Multinacionalna podjetja zmanjšujejo davčno osnovo na način, da na eni strani izdelke in storitve izvažajo v države z nižjo stopnjo davka po najnižji transferni ceni, medtem ko na drugi strani uvažajo izdelke in storitve v države z višjo davčno stopnjo po čim višji transferni ceni. Na ta način multinacionalna podjetja prikažejo visok dobiček v državi z nizko efektivno stopnjo obdavčitve in hkrati nizek dobiček v državah z visoko efektivno davčno stopnjo obdavčitve (Kuhar, 2008, str. 34–35).

Da bi se izognila plačilu visokih davkov, multinacionalna podjetja uporabljajo vse razpoložljive metode davčne optimizacije. Ker je treba jasno ločiti med zakonitimi in nezakonitimi metodami davčne optimizacije, v nadaljevanju predstavim oba izraza.

3 DAVČNA OPTIMIZACIJA V MULTINACIONALNEM PODJETJU

Davčno izogibanje je za podjetja v posameznih državah zelo preprosto, predvsem zato, ker te države ne razkrivajo podatkov o lastnikih podjetij in njihovem poslovanju. Kljub temu je treba priznati, da se položaj vendarle izboljšuje, ker prikrivanje podatkov o lastnikih ni več tako preprosto, kot je bilo v preteklosti. Številne države lahko dandanes pridobijo informacije o bančnih računih svojih državljanov v davčnih oazah, medtem ko so v posredovanje informacij primorane predvsem države v razvoju (Fitzgibbon in Hallman, 2020).

3.1 Davčno izogibanje in davčna utaja

Dejstvo je, da načelo izogibanja davkom predstavlja enak negativen vpliv, ne glede na to, ali je nastala izguba zaradi uporabe davčnih ugodnosti ali zaradi ustanovitve podjetja v davčni oazi (Starchild, 1994, str. 4).

Podjetja, ki uporabljajo davčne oaze, skrijejo največ dobička v finančni industriji, farmacevtski industriji in proizvodnji računalniške opreme. Ravno nizki davki so razlog, da davčne oaze na lestvicah konkurenčnosti in ekonomske svobode precej visoko kotirajo. Davčne oaze so na eni strani deležne visokih prihodkov, na drugi strani povzročajo odtekanja davčnih prihodkov vsem ostalim državam. Kot primer navajam ZDA, ki zaradi obstoja davčnih oaz izgubi približno 15 % obdavčljive osnove za davek od dobička podjetij, medtem ko države EU izgubijo dobrih 20 %. Multinacionalna podjetja so na področju davčnih območij tako zelo razpršena, da jim je izredno težko slediti, hkrati namenijo veliko denarja za odvetnike in svetovalce, ki jim pri tem pomagajo. Ravno zato je treba najti učinkovite rešitve, ki jih lahko države v boju z davčno utajo čim preprosteje izvedejo. Preprosta rešitev bi bila uvedba davka na promet, ki ga multinacionalka opravi v posamezni državi. Takšen režim trenutno uporabljajo ZDA, nazadnje ga je uvedla tudi Francija (Damijan, 2019).

Pomanjkanje kakovostnih informacij o obdavčitvi dohodka pravnih oseb predstavlja glavno omejitev pri merjenju davčnih in ekonomskih učinkov. Pomanjkljive informacije dodatno otežujejo izvajanje nadzora nad transfernimi cenami med povezanimi podjetji. Predvsem je oteženo izvajanje revizijskih storitev (OECD, 2020).

3.2 Davki in morala

Davčno moralo pogosto opredelimo kot posameznikovo pripravljenost in obvezo za plačevanje davkov. Predstavlja notranjo motivacijo in prepričanje, da na ta način posameznik prispeva k boljši družbi (Dobovšek in Slak, 2017, str. 5).

Pojem je pogosto tako zelo povezan z davčnim zavezancem in njegovo obveznostjo, da si davčne morale ne znamo predstavljati drugače. Čeprav je davčno moralo treba pogledati tudi z drugega vidika, in sicer, kako davčno moralo spoštujejo finančni uradniki, ki sodelujejo v davčnih ali sodnih postopkih, ki se nanašajo na davčno problematiko. Pod pojmom torej razumemo tudi pravilno uporabo davčnih predpisov, izvajanje zakonitih odločb in spoštovanje davčnih zavezancev na strani finančnih uradnikov (Simič, 2015, str. 5).

V tem delu se nam zastavi vprašanje, zakaj so nekateri davčni zavezanci pripravljeni sprejeti davčno politiko in plačevati davke, medtem ko na drugi strani obstajajo posamezniki in podjetja, ki svoje davčne obveznosti ne izpolnjujejo. V ta namen v nadaljevanju analiziram moralo z vidika posameznika, pri čemer se osredotočim na posameznike v Sloveniji. V drugem delu me zanima davčna morala pri podjetjih, kjer se usmerim predvsem na multinacionalna podjetja.

3.2.1 Davčna morala posameznikov v Sloveniji

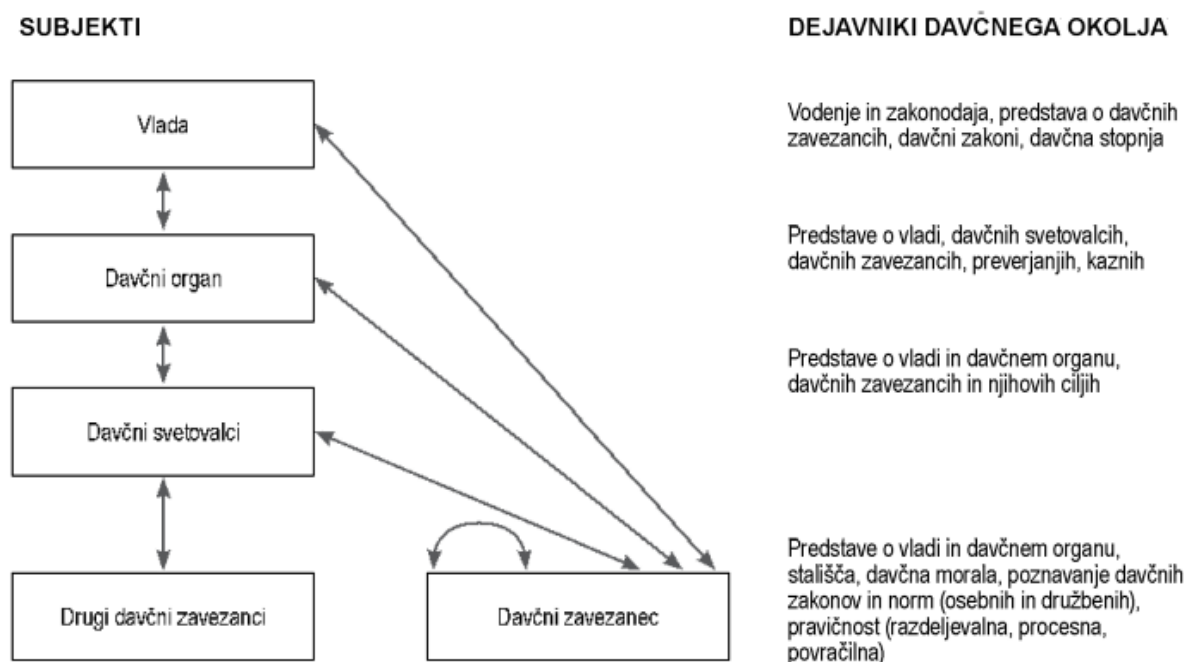
Davčna morala je eden od pomembnejših dejavnikov, ki določa vedenje posameznikov v davčnem sistemu. Na izpolnjevanje davčnih obveznosti vplivajo zunanji dejavniki (sistemski, družbeni, situacijski) in več objektivnih dejavnikov (davčna morala, značilnosti posameznika itd.) (Čokelc in Križman, 2014, str. 47).

Z gospodarskega vidika je zelo pomembno razumevanje vedenja davkoplačevalcev, saj razumevanje individualnih in nacionalnih razlik v davčni morali predstavlja osnovo za izboljšanje davčne pripravljenosti oziroma vodi k zmanjšanju izogibanja plačilu davkov. Na posameznikovo davčno moralo vplivajo naslednji dejavniki (Čokelc in Križman, 2014, str. 47):

- zunanji dejavniki (ekonomski in odvisni) in
- notranji dejavniki (socio-individualni, psihološki).

Pri zunanjih oziroma ekonomskih in odvisnih dejavnikih na odločitve posameznika vplivajo predvsem okolje in osebe, ki vstopajo v medsebojne odnose. Kot vidimo na sliki 2, je vpliv morale prisoten na treh ravneh (Čokelc in Križman, 2014, str. 49).

Slika 2: Vpliv davčne morale na posameznika

Vir: Čokelc in Križman (2014, str. 50).

Na prvi ravni ima na posameznika z zakonodajno oblastjo vpliv vlada, pri čemer vpliva predvsem z razumljivostjo, obsežnostjo in s kompleksnostjo davčne zakonodaje. V tem delu je treba poudariti, da je pomembno predvsem zaupanje v nacionalne strukture oblasti, kar

vodi v izboljšanje davčne morale. Žal je situacija takšna, da se zaradi vedno večjega obsega in razdrobljenosti davčne zakonodaje pogosto izgubi informacija o namenu davčnega zakona. Davčna morala posameznika je tesno povezana tudi z vlogo javnega sektorja oziroma učinkovito porabo javnih sredstev, kar pomeni, da višja, kot je stopnja porabljenega denarja v javne namene, bolj so državljani zadovoljni v fiskalni izmenjavi. V primeru, ko je vlagan v javno dobro manj, so državljani nezadovoljni, saj imajo občutek, da za svoj davčni prispevek ne dobijo ustreznega povračila in so posledično manj pripravljeni sodelovati pri plačilu davkov (Čokelc in Križman, 2014, str. 50–51).

Druga raven predstavlja vpliv med davčno upravo in davčnimi svetovalci, pri čemer ima davčni sistem neposreden vpliv na posameznika oziroma davkoplačevalca, predvsem ko gre za odločitve o utaji davka. Dejstvo je, imajo na davčno moralo negativen vpliv spremembe, ki predstavljajo večjo davčno obremenitev. Na drugi strani imajo pozitiven vpliv na davčno moralo pogosti davčni nadzori, ki pomenijo upad davčnih utaj, poleg tega imajo višje kazni tudi večji učinek. Davčne oblasti je treba privedi do tega, da se obnašajo kot javna služba, ki bo davkoplačevalce obravnavala kot enakopravne partnerje in ne kot podrejene v davčni hierarhiji, kar bo privedlo do tega, da bodo imeli posamezniki večji motiv za redno plačevanje davkov (Čokelc in Križman, 2014, str. 51).

Tretja raven, ki vpliva na odločitve posameznika, so drugi davkoplačevalci, pri čemer ima vedenje drugih davkoplačevalcev vpliv na pripravljenost podrejanja davčnim pravilom. V tem delu je pomemben vpliv pogojnega sodelovanja, ki pomeni sodelovanje glede na to, kako se vedejo drugi davkoplačevalci. V primeru, da davkoplačevalci verjamejo, da je davčna utaja pogosta, se njihova morala niža, v nasprotnem primeru, ko so prepričana o poštenosti drugih davkoplačevalcev, se tudi njihova davčna morala zviša. Pomembno je izpostaviti tudi t. i. »dilemo socialnega prispevka«, pri čemer je dobiček posameznika v nasprotju s skupnim dobrim, kar pomeni, da posameznik z utajo davkov pridobi oziroma privarčuje denar, vendar skupnost izgublja in posledično tudi posameznik, če je to pogosta praksa v družbi. Da bi preprečili davčno utajo, je torej pomembno spodbuditi sodelovanje vseh udeležencev, pri čemer mora biti davčna norma zavezujoča in zaupanje med udeleženci na visoki ravni (Čokelc in Križman, 2014, str. 52).

Pri zunanjih dejavnikih se je izkazalo, da so socio-demografski dejavniki pri določanju vedenja v primeru davčne morale zelo pomembni, pri čemer je starost pomembno povezana z davčno moralo. Starejši, kot je posameznik, višja je stopnja davčne morale in bolj se je pripravljen podrežati različnim davčnim predpisom. Pri tem je pomembno poudariti, da so ženske pogostejše pripravljene sprejeti davčne obveznosti kakor moški, pri čemer ni popolnoma jasnega razloga za omenjene razlike med spoloma. Izobrazba posameznika načeloma ni vedno povezana z davčno moralo, saj imamo na eni strani izobražene posameznike, ki so bolj ozaveščeni o prednostih in koristih davkov ter imajo večjo davčno moralo. Na drugi strani imamo prav tako izobražene posameznike, ki so zaradi poznavanja davčnega sistema bolj kritični do ravnanja države oziroma predvsem do porabe javnih sredstev, zato je njihova davčna morala nižja. Pomembno je poudariti tudi, da imajo

samozaposleni posamezniki nižjo stopnjo davčne morale, medtem ko imajo upokojenci višjo stopnjo davčne morale. Pri tem imajo brezposelni višjo davčno moralo v primerjavi s tistimi, ki so zaposleni (Čokelc in Križman, 2014, str. 52–53).

Pomemben vpliv na davčno moralo posameznika imata tudi zakonski status in religioznost, pri čemer poročeni izkazujejo višjo davčno moralo kot neporočeni. Prav tako imajo višjo davčno moralo religiozni posamezniki, ki se udeležujejo verskih obredov ter so posledično veliko manj nagnjeni k davčnemu izogibanju in davčni utaji (Čokelc in Križman, 2014, str. 53).

Pri razpravi o davčni morali se nam postavlja vprašanje o tem, ali so strategije, ki jih multinacionalna podjetja uporabljajo za zmanjšanje davčne obveznosti in so v okviru prava dovoljene, tudi nujno moralno sprejemljive. Glede na to, da se moralni standardi od osebe do osebe razlikujejo, se nam pojavijo vprašanja, kako sploh opredeliti takšne standarde. Hkrati se sprašujemo, kdo naj določi, kaj je pošteno in moralno poslovanje. Dejstvo je, da pričakujemo, da bodo vsi davkoplačevalci plačali toliko davka, kot je pravično, a ker je »pravičnost« zelo težko opredeliti, se v tem primeru pojavi precejšnja negotovost (Kanabar, 2013).

3.2.2 Davčna morala v multinacionalnem podjetju

Davčna morala v multinacionalnem podjetju predstavlja nekaj več kot samo motivacijo za plačilo davkov. Obstaja več dejavnikov, ki vplivajo na davčno moralo podjetij. Popolnoma očitno je, da davčna morala vpliva na preprostost plačevanja davkov in na odnose podjetij z davčnimi organi ter na vrsto vprašanj v zvezi s poslovnimi naložbami, z davčnimi olajšavami in s strategijo davčnega načrtovanja. Čeprav davek ni glavni dejavnik, ki vpliva na poslovne odločitve, ima bistveno večji vpliv na države v razvoju kot na države članice OECD. Med negativne posledice, ki jih prinaša davčna morala, uvrščamo negativen vpliv davka na strukturo podjetja ter stroške in obseg naložb. Pomembno je omeniti, da davčna morala ne vpliva tako zelo na odločitve o naložbi, ampak ima bolj vpliv na velikost, strukturo in lokacijo naložbe. Da bi izmerili davčno moralo podjetja, to najlažje naredimo tako, da analiziramo del prodaje, ki ga podjetja prikrivajo davčnim organom. S takšno analizo ugotovimo, da imajo najvišjo stopnjo davčne morale članice OECD, saj več kot 53 % članic prijavlja dejansko ustvarjene prihodke (OECD, 2019b, str. 41–42).

Na davčno moralo podjetja lahko vplivajo tudi drugi dejavniki, kot so preference glede tveganja, pristop davčnih svetovalcev, ugled upravnega odbora, struktura podjetja, velikost podjetja, stroški skladnosti in davčna sposobnost (OECD, 2019b, str. 39).

Večinoma se pri obdavčitvi multinacionalnega podjetja osredotočamo na davek od dohodkov pravnih oseb, vendar očitno obstajajo pomembna vprašanja, ki so vezana tudi na druge davke in vodijo v zahteve po davčnih oprostilih. Veliko pomanjkljivosti bi rešili tudi z analizo izkušenj drugih davčnih uprav. Ugotavljamo namreč, da med državami obstajajo

velika odstopanja glede vprašanj, ki vplivajo na davčno moralo, iz česar sklepamo, da so se določene države s temi izzivi že spopadale ter bodo svoje znanje in izkušnje delile z drugimi. S tem ko bi se posvetovali z organi drugih držav, bi to med drugim privedlo tudi do boljše preglednosti in učinkovitejšega reševanja sporov. Poleg že omenjenega je treba poiskati sinergije pri oblikovanju davčne morale v celotnem davčnem sistemu. Glede na to, da so vprašanja s področja davčne morale pogosta med podjetji, je davčno moralo treba obravnavati kot skupni izziv, pri čemer je treba izmenjevati izkušnje in spoznanje o celotnem sistemu, ne samo z obdavčitvijo multinacionalnega podjetja (OECD, 2019b, str. 47–48).

Glede na to, da večina svetovne trgovine poteka znotraj multinacionalnih podjetij, je obdavčitev takšnih podjetij izrednega pomena. Da bi čim boljše ocenila obseg izgubljenih davčnih prihodkov, v nadaljevanju analiziram najpomembnejše metode davčne optimizacije nas strani multinacionalnih podjetij.

4 METODE DAVČNE OPTIMIZACIJE

Da bi se podjetja izognila davkom, uporabljajo različne metode, a med najpomembnejše uvrščamo inverzije, transferne cene, plačila licenčnin, posojila podjetjem in davčne oaze. V nadaljevanju so metode davčne optimizacije natančneje predstavljene.

4.1 Inverzije

Inverzija podjetij predstavlja selitev sedeža multinacionalnega podjetja iz domače države v drugo državo s spremembo državljanstva in davčne obveznosti. V tem primeru matično podjetje zamenja položaj z novo tujo družbo in na ta način postane hčerinsko podjetje. Pogosto gre le za papirno transakcijo, saj ne prihaja do dejanske selitve dejavnosti. Najbolj znane inverzije ameriških multinacionalnih podjetij so bile izvedene na Bermudih. Med odmevnejše primere sodijo proizvodno podjetje Seagate s selitvijo podjetja na Kajmanske otoke; Carnival Cruise Lines, ki so se preselili v Panamo, in Copper Industries s selitvijo na Bermude. Številne države (med njimi tudi ZDA) so poskusile s pomočjo zakonodaje preprečiti inverzije podjetij na način, da je takšna družba še vedno obdavčena s celotnim davkom na dohodek ZDA za vse dobičke (Eicke, 2009, str. 23).

Za lažjo ponazoritev si zamislimo multinacionalno ameriško podjetje, ki ustanovi hčerinsko družbo na Bermudih. Inverzija torej omogoča ameriškemu podjetju, da ustanovi hčerinsko družbo v davčni oazi (na Bermudih) in se nato v inverziji hčerinska družba preoblikuje v matično podjetje. Po inverziji je matično podjetje na Bermudih, kjer je davčna stopnja primerljivo nižja in omogoča preusmeritev dobička med državami. Ena izmed možnosti davčne optimizacije je davčno priznано plačilo matičnemu podjetju, kar pomeni znižanje dobička v ZDA in prikaz visokega dobička na Bermudih, kjer je davčna stopnja v primerjavi z ZDA praktično zanemarljiva. Druga možnost je, da matična družba na Bermudih posodi kapital hčerinski družbi v ZDA ali zaračuna storitve upravljanja hčerinski družbi zaradi

uporabe imena podjetja in njegovega logotipa. Vse navedene možnosti vodijo k cilju, da se hčerinski družbi (ZDA) z visoko davčno stopnjo prikaže nizek dobiček in v matični družbi (na Bermudih) z nizko davčno stopnjo prikaže višji dobiček (Johnston, 2003, str. 232–234).

V zadnjih letih se ameriška podjetja spopadajo z izredno visokimi davčnimi stopnjami, ki so med najvišjimi na svetu. Težava nastopi tudi v tem, da multinacionalna podjetja v ZDA ne želijo vrniti dobičkov, ustvarjenih v podružnicah oziroma v tujini, domov, z namenom preprečitve obdavčitve z visokimi davčnimi stopnjami v ZDA. Posamezna multinacionalna podjetja so si dovolila iti korak dlje in so se združila s podjetji v državah z nizkimi davčnimi stopnjami. V takšnih primerih ameriška multinacionalna podjetja preselijo sedež poslovanja v tujino in upajo, da se bodo lahko kvalificirala za obdavčitev po tamkajšnji davčni stopnji. Multinacionalna podjetja preselijo sedež poslovanja v tujino, čeprav menedžerji in drugi zaposleni še vedno poslujejo na isti lokaciji (Gaughan, 2011, str. 626).

4.2 Transferne cene

Transferna cena je opredeljena kot cena, ki se uporabi za prodajo blaga in storitev znotraj posamezne družbe oziroma med posameznimi oddelki v podjetju. Prodaja znotraj podjetja poteka med podružnicami, zato je treba s transfernimi cenami ovrednotiti blago in storitve (Rugman in Eden, 2017).

Transferne cene morajo temeljiti na »načelu nepovezanosti«, kar pomeni, da morajo povezana podjetja med seboj prodajati izdelke in storitve po enaki ceni, kot bi to prodajale med nepovezanimi podjetji oziroma po tržni ceni. Do zlorabe transfernih cen pride, ko dve hčerinski podjetji istega multinacionalnega podjetja drugo od drugega kupujeta blago ali storitve po previsoki ali prenizki ceni ter na ta način zmanjšujeta ta dobiček v državi, kjer bi morali plačati davek od tega dobička. Načeloma je takšno ravnanje mogoče zaslediti v davčnih oazah, kjer so davki od dohodkov nizki ali jih sploh ni, pri čemer poslovanja podjetij praktično nihče ne preverja (Ekvilib inštitut, 2017, str. 14).

Transferne cene pomenijo določanje takšnih cen blaga in storitev, kjer je mogoče povečati dobičkonosnost multinacionalnega podjetja na način, da zmanjšamo celotno davčno obveznost multinacionalnega podjetja. Podjetje namreč preusmeri dobiček iz držav z visoko davčno stopnjo v države z nizko davčno stopnjo. Kot primer navajam podjetje s sedežem v ZDA, ki ima hčerinsko družbo v Indiji. V ZDA veljajo nižje davčne stopnje, medtem ko so v Indiji davčne stopnje višje. Multinacionalno podjetje v tem primeru določi visoke transferne cene za blago, dobavljeno hčerinski družbi v Indiji, in na ta način zmanjša obdavčljivi dobiček v Indiji, hkrati poveča obdavčljivi dobiček v matični družbi, kjer je davčna stopnja primerljivo nižja. Dobiček hčerinske družbe je predmet visokih davčnih stopenj, medtem ko je na drugi strani dobiček matične družbe predmet nizkih davčnih stopenj, zato se lahko skupna efektivna davčna stopnja za multinacionalno podjetje zniža, kar povzroči višji znesek dobička po obdavčitvi (Siddaiah, 2010, str. 264).

V tem delu bi izpostavila tudi primer iz leta 2013, ko je kenijska vlada sprožila sodni proces proti multinacionalnemu podjetju Karuturi Global Ltd, ki je vodilni svetovni proizvajalec rezanih vrtnic. Podjetje je bilo obtoženo, ker se je s pomočjo transfernih cen izognilo plačilu davka v višini 8 milijonov evrov. V tem primeru je šlo za prvi sodni javni proces, ki ga je vlada kakšne afriške države sprožila zaradi manipulacije transfernih cen. Podjetje je manipuliralo s cenami na način, da je vrtnice za desetino tržne cene prodajalo svojemu hčerinskemu podjetju v Dubaju, ki je nato po polni tržni ceni te vrtnice prodajalo naprej v Evropo, kar posledično pomeni, da je 90 % dobička pristalo v Dubaju, ki velja za davčno oazo, kljub temu, da bi ta davek podjetje moralo plačati v Keniji, kjer so vrtnice dejansko tudi vzgojene (Ekvilib inštitut, 2017, str. 15).

Za transferne cene velja, da so zelo uporabna in najpreprostejša metoda davčne optimizacije, zlasti pri prenosu storitev znotraj podjetja. Multinacionalno podjetje določa visoke avtorske honorarje in visoke stroške poslovanja ter na ta način preusmeri stroške na matično družbo oziroma tja, kjer vladajo najvišje davčne stopnje. V zadnjih letih se vlade držav resno spopadajo s transfernimi cenami, zoper te so uvedli nekatere ukrepe, med drugim tudi davčne zakone za določitev normalnih cen za transakcije znotraj multinacionalnega podjetja (Siddaiah, 2010, str. 264).

Vlade držav nalagajo upoštevanje različnih davčnih, komercialnih in regulativnih predpisov, zato multinacionalna podjetja s pomočjo transfernih cen prerazporedijo vire in dobiček med državami, kjer poslujejo. Za transferne cene je značilno, da slabijo predpise in nacionalno suverenost, poleg tega imajo negativen vpliv na raven zaposlenosti, cene življenjskih potrebščin, plačilne bilance itd. (Rugman in Eden, 2017).

Globalna prisotnost podjetij je privedla do tega, da so postale transferne cene ključno področje, s katerimi se multinacionalna podjetja ukvarjajo, tako z davčnega kot tudi s poslovnega vidika. Bistvo določanja cene je poiskati pravo vrednost transferne cene pri optimalnem obsegu poslovanja in hkrati delovati znotraj zakonodajnih okvirov. Multinacionalna podjetja z uporabo transfernih cen zasledujejo različne cilje, a med najpomembnejše uvrščamo znižanje stroškov uvoznih dajatev, zmanjšanje omejitve prenosa dobička, izkoriščanje državnih subvencij, povečanje tržnega deleža na določenih trgih itd. Transferne cene so najpogostejše uporabljena metoda davčne utaje, pri čemer obstajajo številni dejavniki, ki nevede takšno ravnanje multinacionalnih podjetij še dodatno spodbujajo. Med spodbujajoče dejavnike uvrščamo visoko inflacijo, nestabilnost deviznih tečajev, razlike v davčnih stopnjah, razlike v državnih subvencijah in dvojno obdavčitev dobička (Kuhar, 2008, str. 10).

4.3 Plačila licenčin

Plačilo licenčnine je ena izmed metod za preusmeritev dobička na jurisdikcijo z nizkimi davki. Težava pri plačilu licenčnine je predvsem v oceni vrednosti prenesene tehnologije, zato lahko multinacionalna podjetja določijo visoke vrednosti (Swain, 2019, str. 216).

Licenčna pogodba poteka med dvema podjetjema, na podlagi katere prejemnik licence pridobi pravico do uporabe blagovne znamke, patentirane tehnologije ali znanje in izkušnje pri ustvarjanju izdelka ali storitve. Z drugimi besedami, pridobitelj licence ima možnost prodaje blaga ali storitev, ki je v lasti drugega podjetja (t. i. dajalec/lastnik licence). V zameno za intelektualno lastnino se načeloma lastniku licence plača vnaprejšnje nadomestilo oziroma t. i. licenčnina (CFI Education Inc., 2022).

4.4 Posojila znotraj podjetij

V mednarodnem podjetju je posojila mogoče pridobiti tudi znotraj podjetij oziroma iz mreže podružnic podjetja. Določene podružnice imajo presežek denarnih sredstev, medtem ko imajo druge podružnice primanjkljaj denarnih sredstev, zato se lahko hčerinske družbe znotraj mednarodnega podjetja med seboj financirajo. Posojila znotraj podjetja se nanašajo na sredstva, ki so zagotovljena iz virov znotraj podjetja v obliki lastniškega kapitala, posojil in trgovinskih kreditov. Slednji nastane takrat, ko dobavitelj blaga omogoči možnost naknadnega plačila. Posojila znotraj podjetij nudijo multinacionalnemu podjetju številne prednosti. V nadaljevanju omenim le najpomembnejše. Prva prednost je v tem, da so obresti pogosto davčno priznane, zato se davek od dohodka odvisnega podjetja zmanjšuje. Druga prednost je, da ima posojilo znotraj podjetja majhen učinek na bilanco v multinacionalnem podjetju, ko se finančno stanje konsolidira v računovodske izkaze matične družbe, ker se sredstva preprosto prenesejo z enega področja na drugo. Tretja prednost je, da lahko s posojilom v multinacionalnem podjetju prihranimo transakcijske stroške izposojanja sredstev pri banki, tj. provizije za prenos sredstev med lokacijami in menjavo tujih valut (Cavusgil in drugi, 2015, str. 587).

Število transakcij znotraj podjetij je odvisno od števila hčerinskih družb in poslovnih odnosov v svetovnem merilu, a načeloma je za multinacionalna podjetja z obsežnim mednarodnim poslovanjem mreža potencialnih kandidatov za posojila znotraj podjetja velika in zapletena. Kot primer navajam bankrot podjetja Enron, kjer je uprava velik dolg skrivala v različnih podružnicah podjetja po svetu, kar je eden izmed glavnih razlogov bankrota. Pomemben je tudi podatek, da približno dve tretjini svetovne trgovine predstavlja trgovinske dejavnosti med multinacionalnimi podjetji in njihovimi hčerinskimi družbami. Posojila znotraj podjetja so izrednega pomena predvsem za velike korporacije, kjer se finančni menedžerji zavedajo, da lahko sredstva učinkovito premikajo, zmanjšujejo transakcijske stroške in davčne obveznosti (Cavusgil in drugi, 2015, str. 588).

Dolžniško financiranje lahko zmanjša davčno obremenitev družbe, pri čemer je ta učinek mogoče dodatno povečati s pridobivanjem posojila pri povezani osebi v eni izmed držav z nižjimi davčnimi stopnjami. Najpreprostejši način v tem primeru je vložiti denar v podružnico, ki je v državi z nizkimi davčnimi stopnjami, in nato sredstva interno posojati drugim subjektom družbe v državah z visokimi davki. Da bi bila takšna shema učinkovita, mora posojilno podjetje ostati izven obsega nadzorovanih tujih korporacij, ki bi v domači

državi obdavčevale pasivni dohodek tujih podružnic. Multinacionalno podjetje ima možnost, da s pomočjo dolga dobiček podjetja zlahka preusmeri iz matične družbe, kjer veljajo visoke davčne stopnje v hčerinsko družbo z nižjimi davčnimi stopnjami. Pri tem obstaja možnost, da hčerinska družba posojilo vrne matični družbi ali drugim hčerinskim podjetjem tretjih držav, torej gre za vračanje dolga brez plačila davka. Preusmeritev dohodka in razporeditev dolga v jurisdikciji z nizkimi davki je posledica razlik v dobičkonosnosti multinacionalnih podjetij v državah z nizkimi in visokimi davki (De Mooij in drugi, 2021, str. 73).

Zadolževanje znotraj podjetja pripomore k optimizaciji kapitalskih virov, pri čemer podjetje presežek sredstev iz poslovanja na eni lokaciji porabi za poravnavo izgube iz poslovanja na drugi lokaciji. V tem delu mora mednarodni finančni menedžer v podjetju odločiti, ali bo sredstva centraliziral ali decentraliziral. Transferne metode predstavljajo eno izmed najpogostejših metod, ki jo multinacionalna podjetja uporabljajo v izogib obdavčitvi, a hkrati na ta način izboljšujejo konkurenčni položaj. Pri multinacionalnih podjetjih so zunanji viri sredstev velike poslovne banke in mednarodni kapitalski trgi, med slednje uvrščamo trge evro valut ter nacionalne trge kapitala in delnic (Ajami in Goddard, 2017).

V nadaljevanju predstavim davčne oaze, ki veljajo za pogosto uporabljeno metodo davčne optimizacije na strani multinacionalnih podjetij. Poznavanje davčnih oaz je pomembno predvsem zato, ker predstavljajo globalno gojišče kriminala in so v veliki meri odgovorne za finančno in gospodarsko krizo.

4.5 Davčne oaze

Davčne oaze so države ali kraji, ki zaradi nizkih davkov omogočajo tujcem, da tam zlahka ustanovijo podjetje. Hkrati davčne oaze omejujejo javno razkritje podjetij in njihovih lastnikov. Najdemo jih po vsem svetu, a najbolj znane so Panama, Nizozemska in Malta. Med znane davčne oaze sodijo tudi ameriška zvezna država Delaware, mesto Dubaj, Kajmanski otoki in številni drugi (Fitzgibbon in Hallman, 2020).

Davčne oaze, ki skrbijo za selitev bogastva iz nerazvitega v razviti del sveta in predstavljajo globalno gojišče kriminala, so hkrati tudi eden od glavnih povzročiteljev finančne in gospodarske krize. Po besedah ekonomista Richarda Murphyja davčne oaze multinacionalnim podjetjem ponujajo beg pred finančno regulativo, kar na eni strani pomeni večjo rast podjetja, na drugi strani korporacije pridobijo status prevelikih in vplivnih, da bi smele propasti. S tem ko davčne oaze vodilnim korporacijam omogočajo beg pred davki in finančnimi pravili, na ta način na naša pleča prevajajo ceno finančne in družbene krize, ki so jo sami povzročili. Prvič, čezmejni nezakoniti tok kapitala ustvarja velike neto prilive v države z največjimi proračunskimi primanjkljaji, predvsem ZDA in Velika Britanija, ter na ta način dodatno povečujejo globalna ekonomska neskladja. Drugič, države ponudnice sistema offshore obljublajo številne ugodnosti, zato so se podjetja pripravljena čezmejno zadolževati, pri čemer jim sistem offshore pomaga dolgove prikriti. Tretjič, podjetja s pomočjo davčnih ugodnosti in prikrivanja poslovanja razporejajo svoje finančne posle med

številnimi davčnimi oazami po vsem svetu, pri čemer nastaja za regulatorje trga zelo nepregleden sistem. Hkrati se med igralci na svetovnem trgu ustvarja splošno nezaupanje, kar na dolgi rok vodi v finančno in bančno krizo. V tem primeru gre za sistem, v katerem nihče ne more ugotoviti resničnega finančnega stanja poslovnega subjekta (Shaxson, 2017, str. 52–53).

4.5.1 Prednosti davčne oaze

Glavna motivacija za državo, ki postane davčna oaza, so večji prihodki. Davčne oaze imajo namreč visoke prihodke od pristojbin, ki jih plačujejo posamezniki, ki tam ustanovijo podjetje. Dodaten razlog so tudi nova delovna mesta, kot na primer računovodje, finančni svetovalci, odvetniki, tajniki itd. (Fitzgibbon in Hallman, 2020).

4.5.2 Slabosti davčne oaze

Popolnoma očitno je, da davčne oaze prinašajo veliko koristi multinacionalnim podjetjem, vendar so prisotne tudi pomanjkljivosti. Ena izmed pomanjkljivosti je, da takšna podjetja dodatno nadzorujejo regulatorni organi, in sicer v obliki davčnih revizij in drugih vrst preiskav. Med morebitne slabosti uvrščamo tudi dejstvo, da so kupci in dobavitelji bolj zadržani do podjetij, ki delujejo s pomočjo davčne oaze, in z njimi pogosto ne želijo poslovati. Druga pomanjkljivost je, da so zunanji investitorji v primeru takšnih podjetij precej previdnejši, pri čemer jih tudi številne ugledne banke obravnavajo kot stranke z večjim tveganjem. To posledično pomeni, da bodo podjetja izpostavljena večjim zahtevam, in hkrati pomeni manj verjetnosti, da bodo uspešno ustvarila poslovni račun (Offshore protection, 2023).

4.5.3 Seznam jurisdikcij, ki niso pripravljene sodelovati v davčne namene

Seznam je ustvarjen z namenom preprečevanja davčne goljufije, davčne utaje in davčnega izogibanja. EU si prizadeva na mednarodni ravni krepi mehanizem dobrega davčnega upravljanja, pravične obdavčitve in davčne preglednosti (Evropski svet, brez datuma).

V nadaljevanju se osredotočim na seznam, ki ga je oblikovala EU, medtem ko ZDA uporabljajo nekakšno kombinacijo seznamov. Na seznamu, ki ga uporabljajo ZDA, je skupaj 50 držav, ki so povzete iz različnih seznamov in razdeljene po geografski lokaciji (Congressional Research Service, 2022).

Na seznamu jurisdikcij, ki niso pripravljene sodelovati v davčne namene, so države, ki so prelomile zaveze o tem, da bodo v določenem roku izpolnile merila za pravično oziroma dobro davčno upravljanje. Merila za uvrstitev na seznam jurisdikcij, ki niso pripravljene sodelovati v davčne namene, se nanašajo na naslednja področja (Evropski svet, brez datuma):

- davčno preglednost,
- pravično obdavčitev,
- ukrepe za preprečevanje erozije davčne osnove in preusmerjanje dobička.

Prvo merilo temelji na davčni preglednosti, kar pomeni, da morajo jurisdikcije izmenjevati davčne podatke z vsemi članicami EU. Ena izmed možnosti je, da to uredijo s pomočjo skupnega sistema poročanja, ki ga je vzpostavila OECD. Pri tem je pomembno, da so jurisdikcije sposobne izmenjavati davčne informacije na zahtevo. Da bi izpolnile prvo merilo v celoti, morajo jurisdikcije biti tudi podpisnice večstranske konvencije OECD o medsebojni upravni pomoči ali imeti sistem za ureditev izmenjave informacij, ki zajema vse države članice EU (Evropski svet, brez datuma).

Drugo merilo predstavlja pravično obdavčitev, kar pomeni, da jurisdikcije praviloma ne smejo imeti škodljivih preferenčnih davčnih ukrepov. Pri tem ne smejo spodbujati sistemov offshore ali podobnih ureditev, pri čemer je cilj pritegnitev dobička brez prave gospodarske dejavnosti (Evropski svet, brez datuma).

Zadnje merilo določa, da se morajo jurisdikcije zavezati k izvajanju minimalnih standardov OECD za preprečevanje erozije davčne osnove in preusmerjanje dobička. Ti ukrepi se nanašajo na škodljive davčne ukrepe, poročanje po posameznih državah, izkoriščanje ugodnejših davčnih sporazumov in reševanje sporov (Evropski svet, brez datuma).

Od vzpostavitve prvega seznama EU leta 2017 je bil dokument v naslednjih letih redno posodabljan in revidiran zaradi dinamičnega spremljanja ukrepov, ki jih jurisdikcije izvajajo za izpolnitev svojih zavez. Posodobitve seznama se opravljajo dvakrat letno, zadnja revizija je bila februarja 2023, naslednja bo predvidoma oktobra 2023. Trenutno so torej na seznamu naslednje države (Evropski svet, brez datuma):

- Ameriški Deviški otoki,
- Ameriška Samoa,
- Angvila,
- Bahami,
- Britanski Deviški otoki,
- Kostarika,
- Fidži,
- Gvam,
- Marshallovi otoki,
- Palav,
- Panama,
- Rusija,
- Samoa,
- Trinidad in Tobago,
- Otoki Turks in Caicos in

- Vanuatu.

Pri seznamu davčnih jurisdikcij je ključnega pomena njegova redna posodobitev. Seznam je koristen le v primeru, da je aktualen, zato je v prvi fazi treba posodablјati merila v skladu z mednarodnimi davčnimi standardi. Pri tem je treba redno preverjati države glede na določena merila in temu primerno države uvrščati na seznam ali jih s seznama umakniti. Ključnega pomena je tudi vzpostavitev učinkovitih zaščitnih ukrepov na področju obdavčitve, ki pomagajo pri zaščiti davčnih prihodkov in boju proti davčnim utajam ter morebitnim goljufijam. Svet je pozval inštitucije in države članice EU naj seznam upoštevajo predvsem na naslednjih področjih (Evropski svet, brez datuma):

- zunanja politika,
- razvojno sodelovanje in
- gospodarski odnosi s tretjimi državami.

4.5.4 Seznam davčnih oaz oziroma t. i. »črni seznam«

EU je decembra 2017 s črnega seznama davčnih oaz črtala osem držav, med najbolj udarnimi novostmi je bila ta, da je s seznama črtana Panama, kar je po mnenju nemškega poslanca Markusa Feberja popolnoma neupravičeno ravnanje. Panama naj bi bila s seznama umaknjena izredno hitro, in sicer na podlagi nezavezujočega pisma, ki obljublja pozitivne spremembe. Težavo vidim v tem, da so s seznama odstranjene države, čeprav ni popolnoma jasno, kaj so se v svojem ravnanju zavezale spremeniti. Tudi po mnenju evropskega komisarja za davke, Pierra Moscovicia, obstoječi seznam še zdaleč ni popoln (Gallego, 2018).

V nadaljevanju predstavim črni seznam najpomembnejših davčnih oaz v letu 2023. Na seznamu so naslednje države (World Population Review, brez datuma).

- Britanski Deviški otoki,
- Kajmanski otoki,
- Bermudi,
- Nizozemska,
- Švica,
- Luksemburg,
- Hong Kong,
- Jersey,
- Singapur in
- Združeni arabski emirati.

Do finančne krize leta 2008 so bile davčne oaze znane kot stranpoti svetovnega gospodarstva, ki jih obiskujejo zvezniki in bogati vplivneži. Takrat se je svet prebudil in

začel zavedati, da je pojav davčnih oaz veliko večji in pomembnejši, kot si je bilo možno predstavljati. Hkrati so največje davčne oaze tam, kjer si ne bi mislili, da so (Shaxson, 2019).

5 OCENE DAVČNIH IZGUB

Dejstvo je, da so davčne oaze globalna težava, ki se je moramo zavedati. Zaradi obstoja davčnih oaz vlade izgubijo med 500 in 600 milijard dolarjev prihodkov, pri čemer multinacionalna podjetja uporabljajo tako zakonite kot nezakonite metode. Pomemben je tudi podatek, da približno 200 milijard izgubljenega dohodka predstavljajo gospodinjstva z nizkimi dohodki, kar predstavlja še večji udarec.

5.1 Kako velika je težava davčne utaje

V tem delu se postavlja vprašanje, ali finančni tokovi, ki jih pritegnejo davčne oaze, res pomagajo državi gostiteljici. Popolnoma jasno je, da davčne oaze prinašajo korist interesnim skupinam, med katere uvrščamo bančni sektor, računovodstvo, pravništvo, nepremičninski sektor. Vendar, ali prinašajo korist jurisdikciji kot celoti? Kot je razvidno s slike 1, je odgovor zagotovo ne. Pomembno se je zavedati, da davčne oaze torej ne predstavljajo škode le za druge države, ampak tudi za državo, kjer se opravi veliko dejanskega prometa – t. i. država gostiteljica. Kot prikazuje slika, je rast finančnega sektorja do določene točke koristna, a po tej točki začne upadati in posledično škodovati gospodarski rasti. Za veliko večino razvitih gospodarstev, med katere uvrščamo Združeno kraljestvo in ZDA, je značilno, da so optimalno točko že zdavnaj presegle. Omenjene države bi zato morale odstraniti finančne dejavnosti, če želijo povečati blaginjo države (Shaxson, 2019).

Popolnoma jasno je, da multinacionalna podjetja zaradi svojega ravnanja izkoriščajo infrastrukturo države, pri čemer ne prispevajo k dogradnji te. Države gostiteljice sicer pridobijo nekaj sredstev iz naslova plač, prispevkov in drugih obveznih dajatev, vendar imajo relativno majhen izplen z vidika davka na dobiček, saj multinacionalna podjetja k temu ne prispevajo. Hkrati v državi gostiteljici ustvarjajo t. i. »paradoks revščine sredi obilja«, ki nastane zaradi naslednjih vzrokov (Shaxson, 2019):

- bega možganov kvalificiranih ljudi,
- dviga lokalnih cen (kar povzroči, da so drugi manj konkurenčni pri uvozu),
- naraščajoče neenakosti med prevladujočimi in drugimi sektorji itd.

Po ocenah ekonomista Gabriela Zucmana (Shaxson, 2019) so posamezniki v davčnih oazah skrili 8,7 bilijona dolarjev, medtem ko ekonomist in odvetnik James S. Henry trdi, da so ocene (iz leta 2016) presenetljivo višje in znašajo 36 bilijonov dolarjev. Ocene se razlikujejo predvsem zaradi nepopolnih uradnih podatkov in ker ni splošno sprejete opredelitve o davčnih oazah.

Glede na to, da so glavni uporabniki davčnih oaz velike finančne institucije in multinacionalna podjetja, to posledično pomeni ostre konkurenčne pogoje, predvsem za majhna in srednje velika podjetja. Znano je tudi dejstvo, da večje, kot je multinacionalno podjetje, več podružnic ima v davčnih oazah in posledično je bolj vpleteno ter lažje preusmerja denar v različne davčne oaze (Shaxson, 2019).

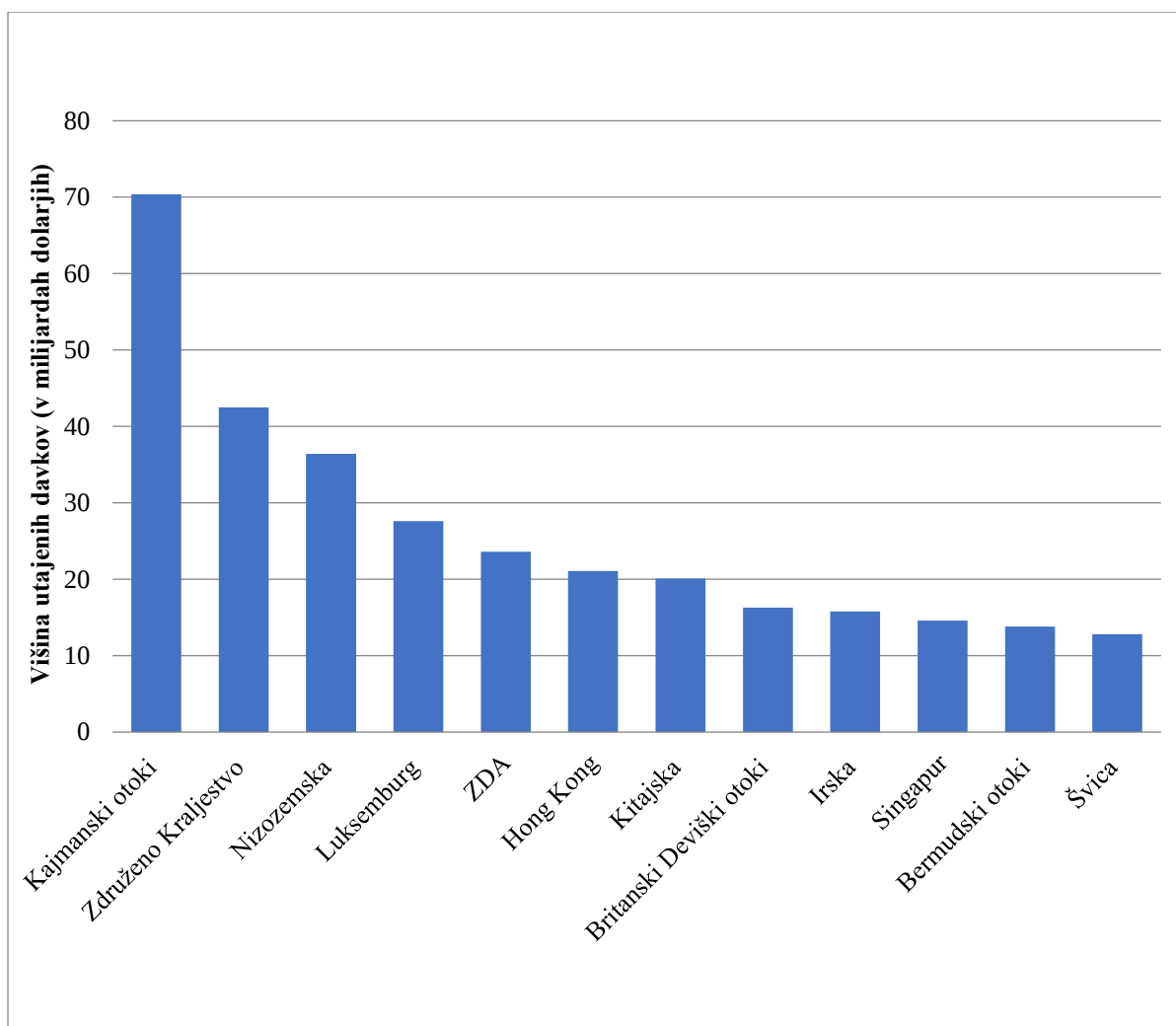
Zaradi velikega števila multinacionalnih podjetij, ki se z uporabo različnih metod uspešno izogibajo davkom, sta v teku dva velika projekta pod vodstvom Sveta EU, in sicer »skupni standard poročanja« in »projekt erozije osnove in preusmeritve dobička«. Projekt skupni standard poročanja pomeni čezmejno izmenjavo informacij, ki davčnim organom pomaga lažje in natančneje slediti dohodku njihovih davkoplačevalcev. Projekt je pripomogel k temu, da je kar 90 držav izmenjevalo podatke o 47 milijonih transakcijskih računov v skupni vrednosti 4,9 bilijona evrov. Dodatna razkritja podatkov so ustvarila kar 95 milijard evrov dodatnih prihodkov, pri čemer se je vloga bank pri posredovanju podatkov zmanjšala za približno 20–25 %. Čeprav je projekt prinesel dobre rezultate, ima precej pomanjkljivosti, ki jih na začetku niso predvidevali, in sicer da omogoča posameznikom, da z »ustreznim« potnim listom zahtevajo prebivališče v davčni oazi, kar ni nujno država, v kateri živijo. Težavo predstavljajo tudi ZDA, ki o svojih davkoplačevalcih delijo zelo malo oziroma skoraj nič podatkov, čeprav same iz tujine pridobijo vse potrebne podatke. Na ta način ZDA omogočajo nerezidentom, da svoje premoženje hranijo v tajnosti, kar posledično ZDA uvršča med velike davčne oaze (Shaxson, 2019).

Kot omenjeno, imamo tudi projekt erozije osnove in preusmeritve dobička, predviden za usklajevanje obdavčitev z gospodarsko vsebino v multinacionalnih podjetjih. V maju 2019 je OECD objavil načrt predlaganja reform, ki je temeljil na dveh ključnih korakih, med katere uvrščamo določitev kraja, načina in višine obdavčitve ter hkrati pripraviti multinacionalke k temu, da plačajo minimalno raven davka. Zavedamo se, da finančni tokovi pomagajo interesnim skupinam (npr. v bančništvu, računovodstvu, nepremičninskem poklicu itd.), vendar se nam pri tem zastavi vprašanje, ali finančni tokovi pomagajo tudi davčni oazi kot celoti. Pomembno je tudi omeniti, da je rast finančnega sektorja do določene točke koristna, a po tem začne padati oziroma negativno vplivati na gospodarsko rast v državi davčni oazi. Kot primer negativnega vpliva lahko navedemo ZDA in Združeno kraljestvo, ki so optimalno točko že zdavnaj presegle. Ravno finančni tokovi, ki iščejo tajnost v davčnih oazah, imajo številne negativne posledice v državi gostiteljici, med katere uvrščamo povzročitev večje neenakosti v državi, veliko politično škodo, beg možganov usposobljenih ljudi, zvišanje lokalnih cen, padce cen blaga in finančnih sredstev, večjo ranljivost za krize in številne druge negativne vplive. Dejstvo je, da davčne oaze ne predstavljajo le škode drugim državam, ampak v veliki meri škodijo tudi državi gostiteljici. Države davčne oaze, ki se zavedajo negativnih posledic, se lahko rešijo na način, da preprosto izstopijo in na ta način omejijo obseg davčnih oaz ter hkrati izboljšajo blaginjo svoje države in državljanov (Shaxson, 2019).

5.2 Največji motivatorji davčnih utaj

Po ocenah iz objavljenega poročila State of Justice iz leta 2020 se v povprečnem letu izgubi približno 70,4 milijarde dolarjev davčnih prihodkov. Kot vidimo na sliki 3, so Kajmanski otoki odgovorni za največje globalne izgube s približno 70,4 milijarde utajenih prihodkov letno, na drugem mestu je Združeno kraljestvo s skupno kar 42,5 milijarde dolarjev utajenih davkov. Na samem vrhu lestvice sta tudi Nizozemska z davčno izgubo v višini 36,4 milijarde dolarjev in Luksemburg s 27,6 milijarde dolarjev davčne izgube. Pomemben je tudi podatek, da sta na seznamu nekoliko manj pričakovano tudi Irska s 15,8 milijarde dolarjev in Švica z 12,8 milijarde utajenih davkov (Armstrong, 2020b).

Slika 3: Države, ki so odgovorne za največje davčne izgube in kjer se v povprečnem letu utaji največ tujega davka v mrd. USD (ocene so podane za leto 2017)

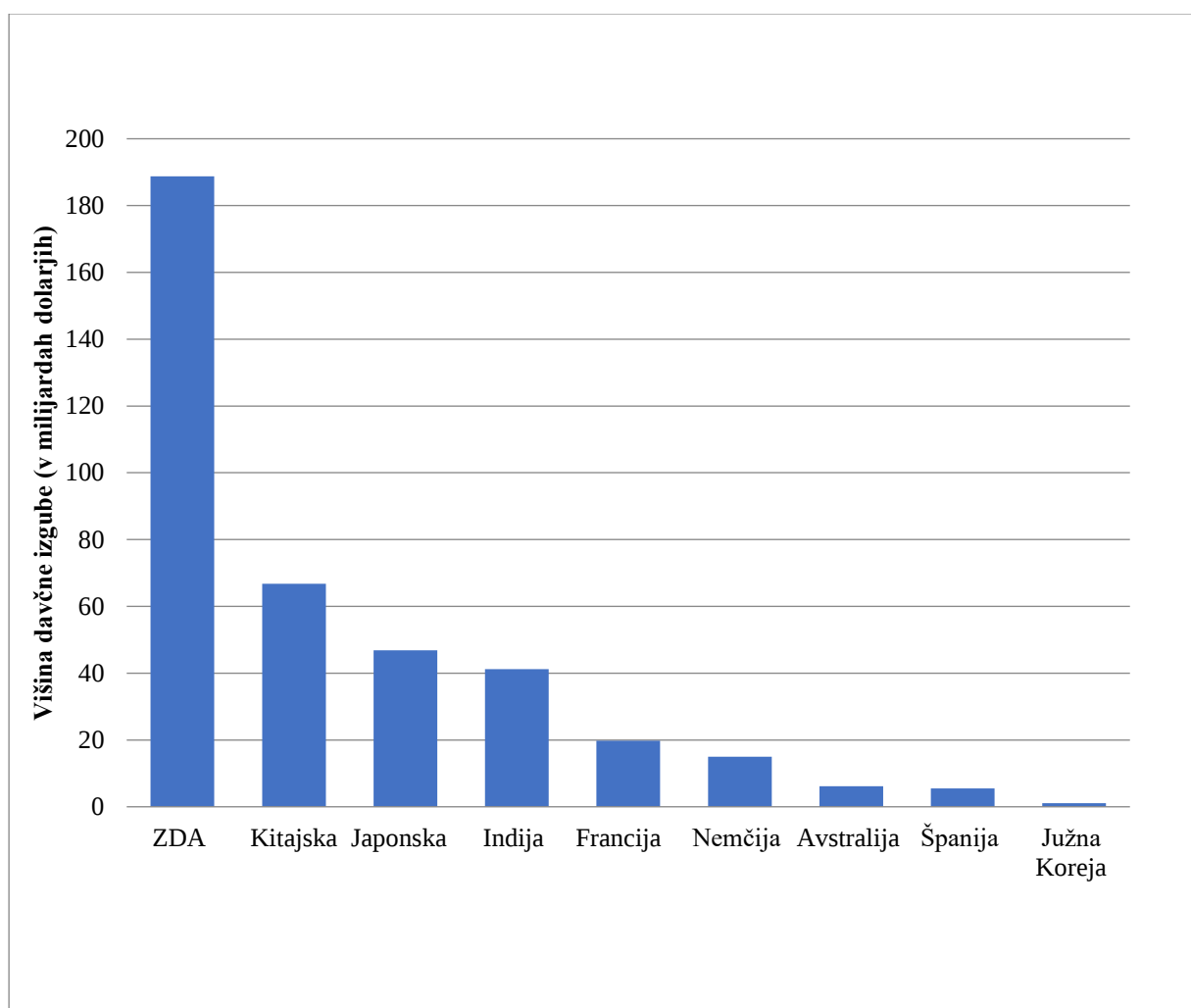

Prirejeno po Armstrong (2020b).

5.3 Globalna izguba iz naslova davčnih utaj

V nadaljevanju me zanima globalna izguba, ki je nastala kot posledica davčne utaje. Svetovna gospodarstva namreč vsako leto izgubijo milijarde dolarjev zaradi izogibanja davkom. Kot je razvidno na sliki 4, so na vodilnem mestu ZDA, ki so v letu 2017 izgubile približno 189 milijard dolarjev davka od dohodka pravnih oseb, na drugem mestu je Kitajska s 66,80 milijarde izgube, sledi ji Japonska s 46,80 milijarde dolarjev davčne izgube. Veliko izgubo občuti tudi Francija, ki je imela v letu 2017 kar 19,80 milijarde dolarjev izgube (McCarthy, 2017).

Slika 4: Ocena stroškov izogibanja plačilu davkov za nekatere države z največjimi izgubami v mrd. USD (ocene so podane za leto 2013)

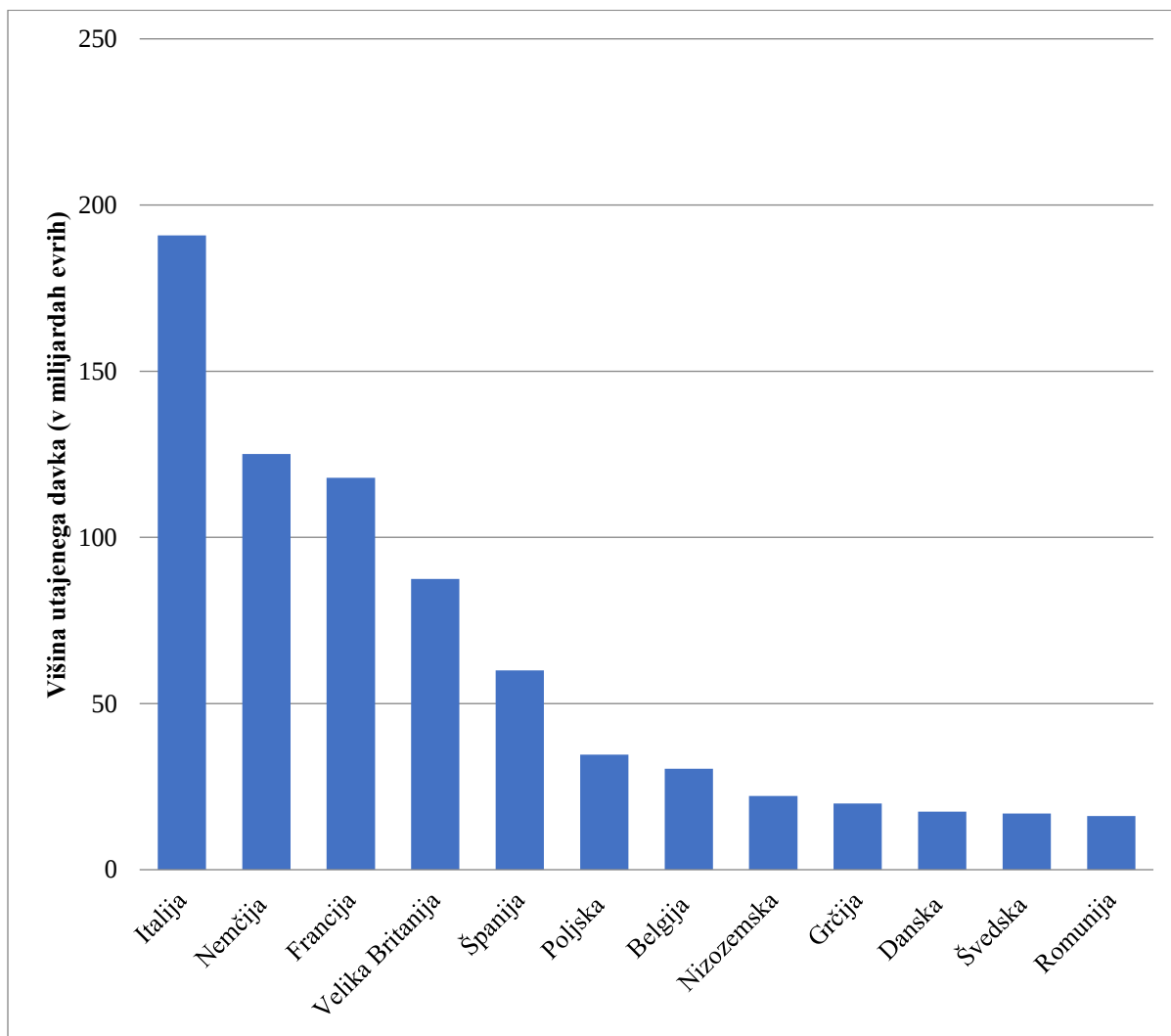
Prirejeno po McCarthy (2017).

5.4 Izgube prihodka Evropske unije iz naslova davčnih utaj

V tem delu me zanima, kako veliko težavo predstavlja davčna utaja na področju EU. Skrb vzbujajoč je predvsem podatek, da se znesek utajenega davka v EU v zadnjem desetletju

zmanjšuje, vendar je kljub temu še vedno zelo visok. Po podatkih iz leta 2015 so države izgubile približno 823,50 milijarde evrov zaradi davčne utaje. Kot je razvidno na sliki 5, je na vrhu seznama držav EU, ki utajijo največ davka, Italija s približno 190,90 milijarde evrov utajenega davka. Na drugem mestu je Nemčija s 125,10 milijarde evrov, sledi ji Francija s 117,90 milijarde evrov utajenega davka. Pomemben je tudi podatek, da je bilo v letu 2015 v Sloveniji utajenih približno 12,90 milijarde evrov davkov (Armstrong, 2019).

Slika 5: Strošek davčne utaje za posamezne članice EU (v mrd EUR) v letu 2015

Prirejeno po Armstrong (2019).

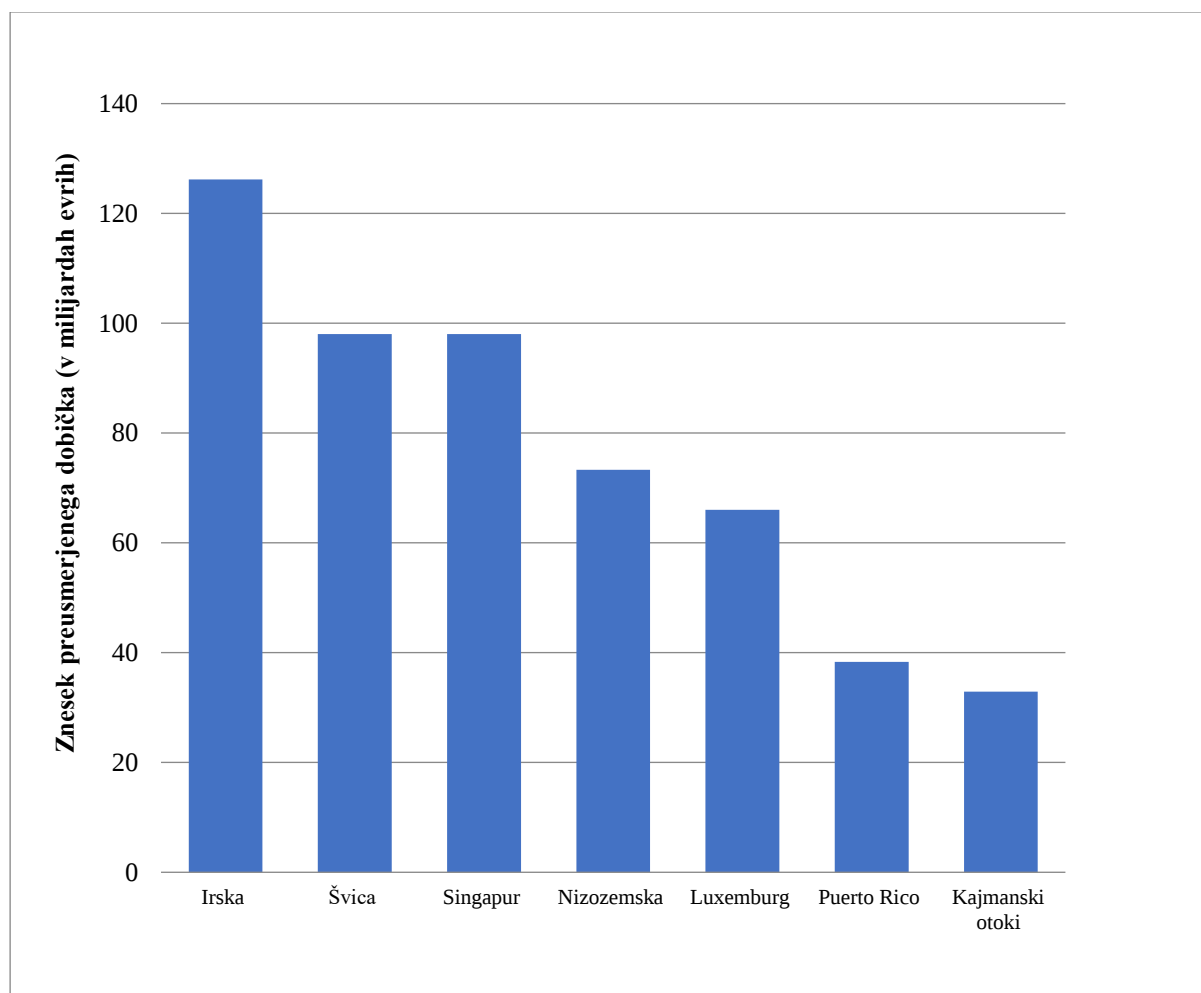
Ocenjeno je, da so države članice EU v obdobju 2004–2016 zaradi mednarodnih davčnih utaj izgubile 46 milijard evrov. Ocena izgubljenih prihodkov se je spreminjala skozi čas, in sicer od najmanj 32 milijard evrov v letu 2006 do največ 59 milijard evrov izgubljenih prihodkov v letu 2016. Prav tako je ocenjeno, da so rezidenti EU-28 zaradi mednarodnih davčnih utaj izgubili približno štiri milijarde evrov davkov na premoženje in dediščino v obdobju 2004–2016. Leta 2016 je ta izguba znašala šest milijard evrov. Povečana izguba

davkov na premoženje in dediščino po letu 2010 je nastala kot posledica selitve premoženja v države davčne oaze (Armstrong, 2019).

5.5 Davčne oaze, ki pritegnejo največ tujih dobičkov

Pri umetni preusmeritvi dobička iz držav z visokimi davčnimi stopnjami v države z nizkimi davčnimi stopnjami so med vodilnimi multinacionalnimi podjetji Apple, Google in Facebook, ki na letni ravni privarčujejo dobrih 10 milijard dolarjev prihodkov. Kot je razvidno s slike 6, je na seznamu vodilna Irska, ki velja za državo z največ preusmerjenega dobička (Armstrong, 2020a).

Slika 6: Davčne oaze, ki privabljajo največ v tujini ustvarjenih dobičkov (v mrd. evrov) za leto 2017

Prirejeno po Armstrong (2020a).

Po zadnjih podatkih iz leta 2017 je znesek preusmerjenega dobička znašal 126,20 milijarde dolarjev, medtem ko stopnja davka na preusmerjeni dobiček znaša 5 %. Na drugem mestu je Švica, ki pritegne ogromno količino preusmerjenega tujega dobička, ki je po podatkih za

leto 2017 znašal 98 milijard dolarjev. Pomemben je tudi podatek, da je na tem Belgija, ki je v letu 2017 pritegnila 20,5 milijarde dolarjev preusmerjenega dobička (Armstrong, 2020a).

Raziskovalci ocenjujejo, da se približno 40 % celotnega dobička multinacionalnih podjetij premakne v države davčne oaze. Za lažjo ponazoritev v tabeli 1 prikazujem znesek preusmerjenega dobička (v milijardah evrov) in stopnjo davka na preusmerjeni dobiček v posamezni državi (Armstrong, 2020a).

6 DAVČNA OPTIMIZACIJA NA KONKRETNEM PRIMERU

Ko govorimo o davčnih utajah v multinacionalnem podjetju, je Amazon Inc. med prvimi podjetji, na katerega pomislimo. Ni torej skrivnost, da je bil Amazon večkrat obtožen davčnega izogibanja in davčne utaje, kar je v letu 2020 razkrila dokumentacija iz Luksemburga. Iz dokumentacije je razvidno, da je podjetje v letu 2020 v Evropi ustvarilo približno 44 milijard prihodkov od prodaje, vendar jim na koncu ni bilo treba plačati nobenega davka. Zato me v nadaljevanju zanimajo metode davčne optimizacije, ki jih je Amazon uporabljal. V tem delu analiziram tudi odstopanja med davki, ki bi jih podjetje moralo plačati, in dejansko plačanimi davki (Neate, 2021).

6.1 Davčna optimizacija na primeru podjetja Amazon

Podjetje Amazon Inc. s sedežem v Seattlu je največji spletni trgovec in pomemben ponudnik spletnih storitev. Podjetje je bilo ustanovljeno 5. julija 1994 pod takratnim nazivom Amazon.com. Ustanovil ga je Jeff Bezos v svoji garaži v Washingtonu. Podjetje je sprva delovalo kot spletni prodajalec knjig. Amazon je izredno hitro rasel in že v letu 1996 beležil več kot 180.000 registriranih strank, leto kasneje je bilo registriranih strank na Amazonu več kot milijon. Podjetje je v hitrem času doseglo neverjetne prihodke, v letu 1996 so prihodki znašali 15,7 milijona dolarjev, dve leti kasneje je podjetje ustvarilo 610.000 milijonov dolarjev prihodkov (Hall, 2023).

Podjetje nudi širok nabor izdelkov, med katere uvrščamo oblačila, izdelke za lepoto in zdravje, knjige, igrače, filme, športne izdelke, nakit, elektronske naprave itd. Pri tem zagotavlja povezane podporne storitve, vključno z dostavo na dom, s spletnim gostovanjem v oblaku in z drugimi spletnimi storitvami. Čeprav dandanes podjetje ponuja široko paleto izdelkov, se večina prihodkov še vedno ustvari s prodajo izdelkov na spletu (Hall, 2023).

6.1.1 Mreža podružnic pri Amazonu

Amazonova poslovna strategija je umerjena v stranke, pri čemer se trudijo izpolniti zahteve vsake stranke in ponuditi vrhunsko izkušnjo. Čeprav je bil Amazon večkrat obtožen neetičnega poslovnega ravnanja, ostaja eno največjih globalnih podjetij, ki ima več kot 9,5 milijona registriranih spletnih prodajalcev po vsem svetu, pri čemer je neto letni prihodek v

letu 2021 znašal 469,8 milijarde dolarjev. Amazon ima več kot 40 podružnic in velja za eno od večjih podjetij na svetu, pri čemer je do zdaj kupil in vlagal v vsaj 128 podjetij, medtem ko bo s prevzemi nadaljeval tudi v prihodnje (Deryan, 2022).

Med Amazonovimi podružnicami se kot vidimo na sliki 7 nahajajo podjetja Whole Foods Market, Twitch Interactive, Souq, Audible, AbeBooks, Zoon, ComiXology, Woot in IMDb (Pereira, 2023).

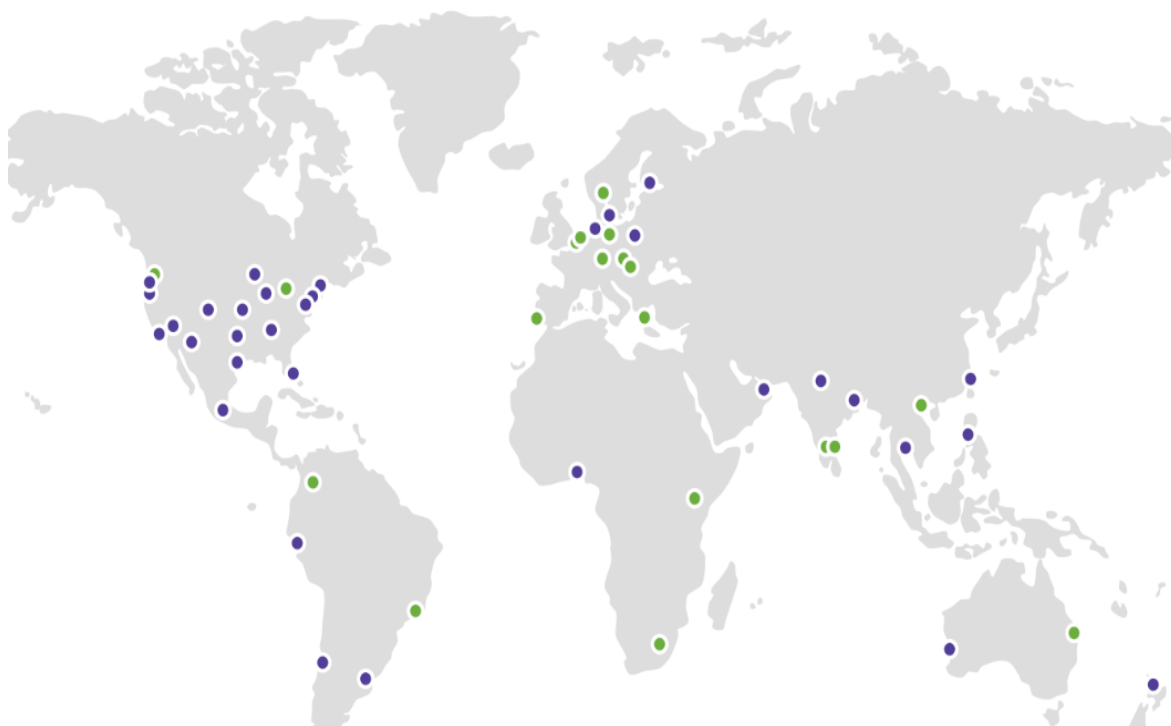
Slika 7: Glavne podružnice podjetja Amazon

Vir: Pereira (2023).

Mreža podružnic podjetja Amazon je zelo prepletena, saj je, kot vidimo na sliki 8, Amazon prisoten po vsem svetu. Na sliki so namreč z modro barvo prikazane lokacij, kjer je Amazon že prisoten, medtem ko so z zeleno barvo označene lokacije, kjer bo svoje prostore odprl v bližnji prihodnosti (Amazon Web Services, brez datuma).

Slika 8: Mreža podružnic

Vir: Amazon Web Services (brez datuma).

6.1.2 Konkretni primeri davčnega izogibanja podjetja Amazon

Znano je, da je Amazon spremenil nakupovalne navade po vsem svetu, in sicer na način, da se večina prodaje v današnjem času opravi kar po spletu, pri čemer Amazon nudi izjemno nizke cene in hitro dobavo blaga. Razlog, da si lahko privoščijo tako nizke cene, se nedvomno skriva tudi v dobro oblikovani davčni strukturi, ki Amazonu pomaga biti vedno korak pred konkurenco. Amazon s sedežem v Luksemburgu ima podjetja tudi v številnih drugih državah, kot so Nemčija, Španija, Francija, Združeno kraljestvo itd. Čeprav se večina prodaje opravi s pomočjo podružnic, se 75 % ustvarjenih prihodkov zbira v Luksemburgu. Transakcije med podjetji so sicer popolnoma zakonite, vendar so v primeru Amazona ti zneski tako visoki, da vzbujajo sum. Da je poslovanje podjetja Amazon nezakonito, ga obtožujejo tudi številne vlade, ki so proti Amazonu že vložile tožbo in zahtevajo izplačilo skupaj približno 226 milijonov evrov neplačanih davkov (Management Study Guide, brez datuma a).

Multinacionalna podjetja poslujejo v različnih državah, pri tem uporabljajo infrastrukturo posamezne države, zato bi morala biti v svojem ravnanju etična in prispevati k državi, v kateri so bile storitve opravljene. V tem delu se zastavi vprašanje, kdo določa, kaj je za posamezno podjetje etično in kdo določa »pravičen« delež davka, ki ga je multinacionalno podjetje dolžno plačati. Če pogledamo ravnanje multinacionalnih podjetij v zadnjih letih, ugotovimo, da nimajo visokih etičnih standardov, medtem ko njihove stranke v tem ne vidijo

težav in ne kažejo na to, da bi poslovanje z njimi prekinili in ga preusmerili drugam. Kot dodaten primer navajam primer podjetja Volkswagen, ki je v letu 2009 svoje motorje TDI oglaševalo kot čiste dizelske motorje, pri čemer je šlo za goljufijo s testi, ki je trajala desetletja. Motorji so namreč precej presegli mejo ameriških in evropskih predpisov, vendar je kljub goljufiji Volkswagen ostal najbolj prodajan avto na svetu, kar pomeni, da goljufija na potencialne kupce ni imela vpliva. Glede na to, da je trenutni davčni sistem prezapleten in popolnoma neustrezen za »spopad« z multinacionalnimi in s tehnološkimi podjetji v dobi napredne tehnologije in nenehnih sprememb, mora vlada sprejeti ukrepe in določiti zakone, ki bodo enakopravni in ne bodo dajali določenim podjetjem prednosti pred drugimi, ker takšne davčne stopnje ne spodbujajo inovacij, ampak zgolj škodijo majhnim in srednje velikim podjetjem. Treba je torej ustvariti davčni sistem za pobiranje davkov v internetni dobi, ki bo ustvarjal enake konkurenčne pogoje za vsa podjetja. Hkrati je naloga vlade, da so podjetja obdavčena tako, da posamezne države niso davčno ugodnejše v primerjavi z drugimi (Optimal Compliance, brez datuma).

Po zadnjih podatkih skupine »Fair Tax Mark« (iz leta 2019) so vodilna tehnološka podjetja, med katera uvrščamo Apple, Amazon, Facebook, Alphabet, Netflix in Microsoft, v zadnjem desetletju utajila približno 100 milijard dolarjev davka. Na vodilnem mestu je Amazon, ki ga upravlja ustanovitelj in lastnik Jeff Bezos. Po podatkih iz leta 2019 je Amazon plačal 3,4 milijarde dolarjev davka, a v resnici je podjetje doseglo prihodke v višini 960,50 milijarde dolarjev, od tega je bilo dobička približno 26,8 milijarde dolarjev. Pomemben je tudi podatek, da je efektivna davčna stopnja podjetja znašala 12,7 %, v času, ko je v ZDA veljala 35-odstotna davčna stopnja (Neate, 2019).

Ko govorimo o davčnem izogibanju in davčni utaji, se jasno zavedamo dejstva, da velika tehnološka podjetja izrabljajo infrastrukturo in delovno silo, a kljub temu se vztrajno borijo proti plačilu pravičnega deleža davka in posledično ničesar ne prispevajo v skupno dobro. Kot primer navajam podjetje Amazon, ki je v ZDA v letu 2020 ustvaril dohodek v višini 20,20 milijarde dolarjev, kar pomeni, da bi moral Amazon v tem letu plačati 21 % davka, kar predstavlja 4,1 milijarde dolarjev. V resnici je Amazon v tem letu plačal le 1,8 milijarde dolarjev davka, kar pomeni izogibanje davkom v višini 2,3 milijarde dolarjev, ki jih podjetje ni plačalo. Amazon je na podlagi davčnega zakona Trump-GOP v obdobju 2018–2020 plačal efektivno zvezno davčno stopnjo le v višini 4,30 %, medtem ko se je zakonska nominalna davčna stopnja večinoma gibala okoli 35 %, v istem obdobju je podjetje uživalo tudi davčne subvencije v višini 7,2 %. Davčni podatki so skrb vzbujajoči tudi zato, ker je imel Amazon v času pandemije (leta 2020) rekordno prodajo, kar je v nasprotju s siceršnjimi izkušnjami podjetij celotne industrije, ki že od začetka pandemije poročajo o nižji prodaji in nič dobička v primerjavi z obdobjem pred pandemijo (Gardner, 2021).

Podatki iz leta 2021 kažejo, da je Amazon EU Sarl, po katerem poteka prodaja v Združenem kraljestvu in v evropskih državah, v letu 2020 ustvaril rekordnih 44 milijard prihodkov od prodaje, vendar podjetju zaradi izgube v višini 1,2 milijarde evrov ni bilo treba plačati davka. Hkrati so bili podružnici Amazon EU Sarl odobreni davčni dobropisi v skupni vrednosti 56

milijonov evrov, ki jih lahko porabi za kritje prihodnjih davčnih računov oziroma takrat, ko bo podružnica ustvarila dobiček v poslovnem letu. Podjetje Amazon ima prenesene izgube preteklih let v višini 2,7 milijarde evrov, ki jih lahko porabi za plačilo davka na dobiček v prihodnjih letih poslovanja. Pomemben je tudi podatek, da enota v Luksemburgu pokriva prodajo na področju Francije, Italije, Nemčije, Poljske, Španije, Nizozemske in Združenega kraljestva, vendar ima skupno le 5.262 zaposlenih, kar bi pomenilo, da vsak zaposleni ustvari približno 8,4 milijona evrov. Resnosti težave se zaveda tudi trenutni predsednik ZDA Joe Biden, ki je predlagal nov sistem obdavčitve multinacionalnih podjetij, pri čemer bi podjetja plačala davek na podlagi prodaje, ki ga ustvarijo v posamezni državi, ne glede na to, kje ima podjetje sedež, pri čemer bi bila dogovorjena tudi globalna davčna stopnja. Nemčija in Francija sta omenjeni predlog podprli, vendar je Združeno kraljestvo predlogu nasprotovalo in ga na koncu tudi zavrnilo. Izvršni direktor fundacije Fair Tax Paul Monaghan trdi, da so številke tudi za Amazon, čeprav je vodilno multinacionalno podjetje, vseeno previsoke. Dohodek Amazona je sicer razpršen po vsem svetu, vendar v končni fazi večinoma neobdavčen oziroma nizko obdavčen. Po zadnjih podatkih je podjetje v letu 2019 ustvarilo približno 200 milijard dolarjev prihodkov, od tega 17,5 milijarde dolarjev, ustvarjenih v Združenem kraljestvu. Kljub izredno visokim prihodkom je podjetje Amazon v Združenem kraljestvu v letu 2019 plačalo zgolj 293 milijonov funtov davka (Neate, 2021).

Tiskovni predstavnik Amazona trdi, da so kljub izredno visokim prihodkom njihovi dobički nizki, in kot razlog navaja, da je maloprodaja zelo konkurenčen posel z nizkimi maržami. V Amazonu poudarjajo predvsem, da je bilo od leta 2010 v Evropi vloženih več kot 78 milijard evrov, pri tem je velik del namenjen infrastrukturi in ustvarjanju novih delovnih mest. Tu se je seveda pomembno zavedati, da je bilo podjetje deležno tudi visokih olajšav prav zaradi omenjenih investicij (White, 2021).

Amazon vsekakor ni edini pri ustvarjanju kompleksnih struktur z namenom izogibanja davkom. V zadnjem desetletju je bilo več ameriških tehnoloških podjetij obtoženih za izogibanje davkom. Omenjena podjetja, med katera uvrščamo Amazon, Google, Facebook, Netflix, Apple in Microsoft, so obtožena, da so v zadnjem desetletju skupaj utajila približno 100 milijard dolarjev svetovnega davka (Neate, 2021).

6.2 Davčna optimizacija na primeru podjetja Apple Inc.

Apple Inc. je ameriško podjetje, ki je znano predvsem po ustvarjanju osebne elektronike in programske opreme. Podjetje sta ustanovila Steve Jobs in Steve Wozniak, in sicer 1. aprila 1976, v juliju istega leta je šel prvi Apple v prodajo. Apple I se je prodajal po ceni približno 666 dolarjev, medtem ko je Apple II šel v prodajo po dvakrat višji ceni in postal uspešnica, ki je pridobila več kot 70 % področja trga domačih računalnikov. Na začetku poslovanja podjetja Apple je največjo konkurenco predstavljalo podjetje IBM, takoj za njim tudi podjetje Xerox. Steve Jobs je nenehno čutil pritisk konkurence, zato je postalo jasno, da mora biti še bolj inovativen in vedno korak pred drugimi. V ta namen je podjetju Xerox

ponudil 1 milijon dolarjev v zameno za vpogled v tehnologijo, s katero so takrat razpolagali. Podjetje Xerox je privolilo, pri čemer so mu pokazali digitalni optični čitalnik, način tiskanja in miško. Tudi to se je izkazalo kot odlična investicija, saj se je Apple kmalu za tem odločil izumiti grafični uporabniški vmesnik, in kot rezultat je nastal osebni računalnik Macintosh, ki je imel monitor, miško, tipkovnico in neverjeten operacijski sistem (Britannica, brez datuma).

Zaradi slabega zdravja je Steve Jobs avgusta 2011 odstopil z mesta izvršnega direktorja in v oktobru istega leta umrl za rakom. Nasledil ga je Tim Cook, ki v prvih letih mandata ni predstavil nobenega novega izdelka, ampak je podjetje ponujalo različice prejšnjih izdelkov v nekoliko prenovljeni podobi. Leta 2014 je Apple kupil podjetje Beats, ki se ukvarja s proizvodnjo slušalk, in odštél približno 3 milijarde dolarjev, kar se je hitro pokazalo kot odlična poteza. Zaradi velike priljubljenosti iPhonea med uporabnik je leta 2018 Apple postal prvo podjetje, ki je doseglo vrednost enega bilijona dolarjev, dve leti kasneje je podjetju uspelo omenjeno številko podvojiti (Britannica, brez datuma).

Podjetje Apple se je nenehno trudilo napredovati in izstopati, pri čemer so vedno imeli konkurenčne izdelke, med katere uvrščamo računalnike, predvajalnike glasbe, telefone itd. Čeprav pri določenih izdelkih niso bili prvi, so bili posebni, saj so bili njihovi izdelki v primerjavi s konkurenco kakovostnejši in bolj izpopolnjeni. Čeprav je v času proizvodnje predvajalnik glasbe že obstajal, je Apple izumil svojega, ki je bil še boljši, saj je imel več pomnilnik, a in sicer za približno 1.000 pesmi (Fandom, Inc., brez datuma).

Podjetje Apple s sedežem v Kaliforniji v ZDA je eno od vodilnih podjetij na področju tehnologije, praktično prisotno po vsem svetu. V današnjem času proizvaja in trži pametne telefone, prenosne računalnike, tablice, programske aplikacije, dodatke in druge digitalne vsebine. Applova ponudba vključuje naslednje (GlobalData, brez datuma):

- iPhone,
- iPad,
- Mac,
- iPod,
- Apple Watch,
- Apple TV,
- oglaševalske storitve,
- programske aplikacije (iOS, macOS, iPadOS, watchOS, iCloud, AppleCare in Apple Pay),
- prodajo digitalnih vsebin s pomočjo različnih aplikacij (App Store, Apple Arcade, Apple News+, Apple Fitness+, Apple Card, Apple TV+ in Apple Music) ter
- druge storitve.

Podjetje Apple je še posebej spretno pri izogibanju plačilu davka, predvsem takrat, ko gre za velike dobičke, ki morajo biti obdavčeni. Glavna strategija, ki jo Apple uporablja za

zmanjšanje davka, je umetno preusmerjanje domačega dobička v države davčne oaze, kar omogoča podjetju, da se izogne plačilu ameriškega davka na dobiček in hkrati plača zelo malo tujih davkov. Omenjena metoda je mogoča predvsem zato, ker ameriški sistem omogoča t. i. »odlog«, ki ameriškim multinacionalnim podjetjem omogoča možnost, da se odpovejo davkom od dobička podjetja, vse dokler niso ti izplačani kot dividende ameriški matični družbi. To izkorišča tudi podjetje Apple na način, da uporablja računovodsko praznino in prenaša ameriške dobičke v tujino, najpogosteje samo na papirju in pri tem za nedoločen čas odloži plačilo ameriških davkov (ITEP, 2017).

Podjetje Apple je med letoma 2008 in 2015 imelo približno 305 milijard dolarjev prihodka pred davki, vendar je v tem času plačalo le tujo davčno stopnjo približno 5,8 %. Podjetje je to doseglo na način, da je velik del svojega dobička preusmerilo v različne podružnice na Irskem, pri čemer sta podružnice strukturirani tako, da nista bili »rezidentki« ne Irske ne ZDA, kar je v končni fazi privedlo do tega, da jima nikjer ni bilo treba plačati praktično ničesar (ITEP, 2017).

Leta 2016 je Evropska komisija ugotovila, da je Irska s pomočjo mednarodnih strategij omogočila podjetju Apple izogibanje davkom v višini 15 milijard dolarjev. Evropska komisija je najprej podala navodila, da mora Irska uporabiti svojo standardno stopnjo za davek od dohodkov pravnih oseb v višini 12,5 % in pobrati 15 milijard evrov neplačanih davkov, vendar je Splošno sodišče EU razsodilo v prid Irski in podjetju Apple, ki mu na koncu ni bilo treba nič plačati. Vlada na Irskem je jasno trdila, da denar ne pripada Irski in da za omenjeni denar morajo veljati ameriški davčni zakoni. Dejstvo je, da predstavlja Irska davčno oazo za ameriške multinacionalke, pri čemer je ameriški zakon še do nedavnega dajal multinacionalnim podjetjem močne spodbude, da svoje dobičke in neopredmetena sredstva hranijo v tujini, namesto da jih pripeljejo v ZDA. Poleg tega ima Irska kot država takšne davčne ureditve, ki ameriškim multinacionalnim podjetjem dodatno lajšajo izogibanje plačilu davkom. Tudi druge države članice EU vedno bolj opažajo, da Irska krade njihove davčne prihodke, pri čemer ne vidijo nobenega neposrednega načina, ki bi to lahko ustavil (Regan, 2020).

Podjetje Apple ima na Irskem obsežno zgodovino, pri čemer zaposluje več tisoč ljudi in predstavlja enega od večjih davkoplačevalcev na Irskem. Apple ima na Irskem več podružnic, ki služijo za prenos kapitala iz različnih delov sveta na Irsko in na ta način zmanjšajo znesek davka, ki ga plačujejo v drugih državah. Ta primer jasno pokaže, da multinacionalna podjetja uporabljajo zapletene ureditve svojih hčerinskih družb z namenom, da zmanjšajo davčno obveznost. Res je, da ima Irska zelo pomembno vlogo pri pomoči podjetju, vendar se je pomembno zavedati dejstva, da se bo Irska najverjetneje spopadala s stalnim pritiskom oblasti EU in svojih večjih sosed (Regan, 2020).

V nadaljevanju predstavljam potrebne reforme, ki jih morajo mednarodne organizacije in vlade držav sprejeti v boju proti davčni optimizaciji. Glavno vodilo pri oblikovanju reform

mora biti povečanje davčnih prihodkov v državah, kjer so bili ustvarjeni prihodki podjetij, poleg tega morajo biti oblikovane reforme takšne, da so sprejemljive za večino držav.

Mednarodne ustanove in vlade morajo ustvariti smernice in pravila ravnanja, ki bodo jasno razločevali med zakonitim in nezakonitim ravnanjem na področju mednarodnih davkov in predpisov. Treba je uvesti splošna načela proti izogibanju plačilu davka na način, da bodo načela čim bolj jasna in onemogočala iskanje sivih območij v zakonih (Shaxson, 2017, str. 413).

7 POTREBNE REFORME

Najprej je treba sprejeti dejstvo, da so davčne oaze postale pribežališča, ki finančni kapital varujejo pred davčnimi predpisi in kot takšne pogosto dodatno povzročajo finančno krizo. V prvem koraku je potrebno, da države začnejo sestavljati črne sezname držav davčnih oaz, ki predstavljajo območja z ugodnimi davčnimi predpisi in privabljajo korporacije ter jim omogočajo izmikanje davčnim predpisom, ki veljajo v njihovi domači zakonodaji (Shaxson, 2017, str. 399–400).

Težava je tudi v tem, da trenutni davčni predpisi predvidevajo, da multinacionalna podjetja poslujejo neodvisno eno od drugega. Raziskave so pokazale, da različna hčerinska podjetja, ki so del ene multinacionalne družbe, načeloma delujejo kot ena sama enota in sledijo enaki poslovni strategiji. V tem delu je torej treba multinacionalna podjetja obravnavati kot eno samo pravno osebo, pri čemer gre za t. i. »enotni pristop«, kar bi pomenilo, da se podjetje obdavči v tisti državi, kjer dejansko posluje. Posledično bi pomenilo, da multinacionalna podjetja ne bi imela več koristi od ustanavljanja hčerinskih podjetij v davčnih oazah, ki služijo le za namene davčnega izogibanja in davčne utaje (Ekvilib inštitut, 2017, str. 24).

7.1 Ustrezen seznam davčnih oaz

Treba je sestaviti črne sezname, ki bodo temeljili na objektivnih merilih mednarodne odgovornosti. Seznam davčnih oaz mora ponuditi nabor vseh davčnih oaz, a najboljše bi bilo, če omenjene sezname sestavijo neodvisna mednarodna telesa. Ustrezni seznam davčnih oaz bi pripomogli k boljšemu sodelovanju pri uvajanju reform finančnega sistema, poleg tega bi nas ustrezen seznam obvaroval pred ponavljanjem napak, ki so nas odpeljale v pretekle krize, in hkrati bi nas obvaroval pred morebitno prihodnjo finančno krizo. Pomembno je omeniti, da bi si z ustreznim seznamom države dokaj hitro povrnila suverenost ter bi se lahko osredotočile na želje in potrebe svojih državljanov (Shaxson, 2017, str. 399–400).

7.2 Ukrepi fiskalne politike

Davčno utajo je mogoče ublažiti z določenimi ukrepi fiskalne politike ter s pooblaščenimi agencijami za nadzor in preprečevanje davčnih utaj. Finančni strokovnjaki menijo, da je

davčne utaje skoraj nemogoče popolnoma odpraviti, ker bodo vedno obstajala podjetja, ki bodo z novimi metodami našla način za utajo davka. Čeprav je davčno utajo nemogoče popolnoma odpraviti, jo je s pomočjo različnih metod še vedno mogoče preprečiti ali vsaj ublažiti (Ioan, 2011, str. 376).

7.3 Spremembe s pomočjo digitalizacije

Digitalizacija ima velik vpliv na gospodarske in družbene učinke, hkrati je povzročila velike spremembe in globalne razprave na pravnih in regulativnih področjih. Davčne posledice imajo vpliv na posredne in neposredne obdavčitve ter na širše področje davčne politike. Digitalizacija je olajšala izogibanje davkom, in sicer s preusmeritvijo dobička multinacionalnih podjetij v davčne jurisdikcije. Zaradi naraščajočega nezadovoljstva med državami so ukrepi nujnega pomena (OECD, brez datuma b).

7.4 Transparentnost sistema

Veliko reform je potrebnih tudi na področju transparentnosti, kar bi omejilo multinacionalna podjetja pri pošiljanju denarja med davčnimi jurisdikcijami in ustvarjanju umetne sledi transakcij na papirju, pri čemer prihodke selijo v države davčne oaze in stroške v države z visokimi davčnimi stopnjami. Korporacije pri svojem računovodskem poročanju lahko združujejo vse postavke (dobiček, posojila, plačilo davkov itd.) iz različnih držav in jih konsolidirajo pod skupno postavko, zato iz takšnih letnih poročil ni mogoče ugotoviti, v kateri državi so bili dobički ustvarjeni. Na ta način lahko država objavi podatek o dobičkih v Afriki, vendar ne moremo vedeti, kolikšen dobiček je bil ustvarjen v posamezni državi, posledično se milijarde dolarjev meddržavnih kapitalskih tokov preprosto izgubijo. Težava nastopi, ko ne moremo ugotoviti niti podatka o tem, v kateri državi je bil ustvarjen dobiček, medtem ko so prikriti tudi podatki o številu zaposlenih, o višini davka itd. V tem delu je nujno potrebna reforma, ki bi korporacije privedla do tega, da bi morale prikazati svoje finančne tokove po državah in prikazati, koliko dobička ustvarijo v vsaki od njih, koliko davka pri tem plačajo, koliko zaposlenih imajo, ker bi na ta način globalni trgi postali preglednejši. S tem bi dobili vpogled v poslovanje podjetja in vse informacije, ki so ključnega pomena za ekonomiste, državljane, vlade in vlagatelje (Shaxson, 2017, str. 401–402).

Drugi pomemben korak je medvladna izmenjava informacij, kar pomeni, da si morajo vlade države med seboj izmenjati informacije o lokalnih zaslužkih in premoženju, ki ga imajo njihovi državljani v drugih državah. Namen je v tem, da če državljan posamezne države ustvarja dohodek v drugi državi, je o tem treba obvestiti davčne oblasti matične države (Shaxson, 2017, str. 403–404).

Preglednost podatkov o dejanskem lastništvu je ključnega pomena za odkrivanje in preprečevanje davčnih utaj in drugih kaznivih dejanj. Zato je v okviru OECD ustanovljen

globalni forum, ki svoje člane podpira pri odpravljanju davčnih utaj. Globalni forum to zagotavlja s preprečevanjem, pregledovanjem in hkrati pomaga pri izvajanju mednarodnih standardov na področju preglednosti poslovanja podjetij in izmenjave informacij za davčne namene (OECD, 2019a).

Trenutni sistem OECD bi lahko zamenjali z multilateralno izmenjavo informacij, pri čemer bi se države med seboj obveščale o tem, koliko imajo njihovi davkoplačevalci v lasti in koliko zaslužijo v posamezni državi. Naj omenim, da takšen sistem v Evropi že poznamo, zato bi ga bilo treba razširiti po vsem svetu (Shaxson, 2017, str. 403–404).

7.5 Odpravljanje škodljivih davčnih praks

Pomanjkanje kakovostnih podatkov je ena izmed glavnih ovir pri merjenju davčnih in ekonomskih učinkov izogibanja davkom, posledično sta otežena tudi revizija in izvajanje ocen transfernih cen pri transakcijah med povezanimi podjetji. Zato je OECD določil, da morajo vsa multinacionalna podjetja pripraviti poročilo po posameznih državah, kjer bodo razvidni skupni podatki o globalni razdelitvi prihodka, dobička in vrednost plačanih davkov. Multinacionalna podjetja torej pripravijo letno poročilo za vsako izmed davčnih jurisdikcij, v kateri so (OECD, brez datuma a).

Multinacionalna podjetja so deležna izjemnih privilegijev, med katere uvrščamo načelo omejene odgovornosti, ki omogoča, da investitorji svoje izgube in morebitne dolgove prenesejo na družbo. Hkrati jih obravnavamo kot subjekte, ki se imajo možnost seliti med različnimi jurisdikcijami, ne glede na to, kje v resnici poslujejo. Korporacije so deležne številnih ugodnosti v obliki javne infrastrukture, izobrazbe, zdravja zaposlenih, vladavine zakonov itd. Sistem offshore je popolnoma spodkopal temeljni dogovor med družbo in podjetjem, pri čemer so bila podjetja sprva zavezana k transparentnosti poslovanja in plačevanju davkov. V današnjem času se omenjene ugodnosti, ki so jih multinacionalne korporacije deležne, vedno bolj povečujejo, medtem ko je odgovornost do države, ki jim vse to omogoča, popolnoma izginila. V temu delu je treba podjetja postaviti pred dejstvo, da morajo postati odgovorna ne le do delničarjev, ampak tudi do države, ki jim omogoča poslovanje in jim zato nudi vsa potrebna orodja. Davka ne smemo več obravnavati kot strošek, ki ga imajo delničarji in ga želijo minimizirati, ampak kot odgovornost in način vračanja družbi oziroma poplačilo naložb, ki jih vlade držav izvajajo na področju infrastrukture, zdravstva, šolstva, zakonodaje in drugih področij (Shaxson, 2017, str. 411–412).

7.6 Zakonodajne reforme

Reforme so potrebne, čeprav pomembna in vplivna podjetja »grozijo«, da bodo svoja sredstva preselila v tujino, če pravila poslovanja postanejo prestroga, davki previsoki ali zahteve po transparentnosti poslovanja in spoštovanja zakonodaje previsoke. Ker se vlade

zavedajo pomembnega vpliva multinacionalnih podjetij, jim pri tem večinoma popustijo in ponudijo, kar podjetja zahtevajo. Vlade bi se morale zavedati, da gre v tem primeru zgolj za prevaro, zato se je treba podjetjem upreti z odločnim vodenjem in javno prikazati tudi poskuse »groženj«. Obdavčitev mora odražati realne potrebe gospodarstva, pri čemer se vlade držav ne smejo ozirati na močen vpliv multinacionalnih podjetij, bankirjev in lastnikov kapitala, ki grozijo, da bodo sredstva preselili v davčne oaze (Shaxson, 2017, str. 409–410).

Davčne oaze vplivajo na naše življenje ne glede na to, kje živimo in kaj delamo. Davčne oaze izčrpavajo davčno blagajno, ki jo davkoplačevalci polnijo, spodkopavajo oblast in kvarijo politične razmere (Shaxson, 2017, str. 415).

Pomembno se je zavedati, da čisto vsega ne bo mogoče preprečiti, zato se osredotočam na tiste korake, ki jih lahko države izvedejo preprosto. V ta namen v nadaljevanju analiziram predloge za izboljšavo.

8 PREDLOGI ZA IZBOLJŠAVO

Eden izmed ključnih predlogov za izboljšavo je sprejetje enotnega mednarodnega davčnega sistema. Upoštevajoč enotni davčni sistem, bi multinacionalna podjetja razdelili v različne kategorije, pri čemer bi upoštevali davčno osnovo. Pri izračunu davčnih prihodkov multinacionalnega podjetja bi upoštevali število zaposlenih/državo, kapitalska sredstva/državo in doseženo prodajo/državo. To pomeni, da se davčni prihodki razdelijo sorazmerno državi, kjer so glede na zaposlene, premoženje in prodajo dejavnejši. V naslednjem koraku bi vsaka država svoj del davčne osnove obdavčila v skladu s svojimi pravili. Na ta način bi preprečili neustrezno poročanje dobička, medtem ko bi bili davki plačani tam, kjer je dejavnost opravljena. Enoten davčni sistem znotraj EU je bil sicer predlagan že leta 2011, vendar države članice vse do danes niso dosegle soglasja (Paster, 2019).

Ključnega pomena v boju proti davčni optimizaciji je torej boljši dostop do podatkov o dobičku podjetij ter o tem, kje so ti dobički shranjeni in kdo je njihov lastnik. Trenutni mednarodni računovodski sistemi namreč od multinacionalnih podjetij zahtevajo le navedbo skupnega zneska dobička in davkov, ki so jih plačali na svetovni ravni. Pri tem se od multinacionalnih podjetij ne zahteva, da razčlenijo dobiček, ki so ga ustvarile hčerinske družbe multinacionalnih podjetij v posameznih državah. V tem delu bi torej standardi morali zahtevati poročanje po posameznih državah, pri čemer bi multinacionalna podjetja v računovodskih izkazih morala vključiti naslednje podatke (Ekvilib inštitut, 2017, str. 20–23):

- seznam vseh držav, kjer multinacionalno podjetje posluje, in navedbo vseh hčerinskih podjetij v teh državah,
- podatke o poslovanju podjetja (prihodki, stroški, število zaposlenih, neobdavčeni dobički, itd.),

- podatke o plačanih davkih po posameznih državah.

Večja transparentnost je zelo pomemben korak, ker bi davčne oaze privedli do sodelovanja z drugimi državami in na ta način odkrili nezakonito pridobljena sredstva, ki so shranjena v davčnih oazah. Poleg avtomatične izmenjave informacij je potrebna tudi izmenjava podatkov o lastnikih. Treba je torej vzpostaviti mehanizem v vsaki državi in v davčnih oazah, in sicer v obliki javne evidence lastnikov podjetij, ki so bila ustanovljena v posamezni državi, vpogled bi morala imeti tako vlada kot državljani (Ekvilib inštitut, 2017, str. 20–23).

Po Panamskih dokumentih (Fitzgibbon in Hallman, 2020) je bil dosežen viden napredek v boju proti davčni utaji, čeprav so izboljšave še vedno potrebne. Kljub prisotnosti številnih zakonov, ki preprečujejo obstoj anonimnih podjetij, nobena država še vedno ne doseže dovolj visoke stopnje preglednosti, ki je potrebna za zaustavitev finančnega kriminala, medtem ko so javni registri večinoma omejeni le na Evropo, pri čemer tretje države pogosto sploh ne zahtevajo objave informacij. Treba je zagotoviti večjo transparentnost sistema, pripraviti ustrezne sezname davčnih oaz in zakonodajne ukrepe, vendar v svetovnem merilu in ne samo v Evropi. Določene države, kot na primer ZDA, ne kažejo zanimanja za pridružitve k skupnemu standardu poročanja oziroma globalnemu sporazumu, pri čemer bi si več kot 100 držav izmenjevalo finančne informacije, vezane na nedržavljanke. Svetovne organizacije se zavedajo, da so davčne utaje v veliki meri tudi zasluga odvetnikov in finančnih svetovalcev, zato se je nanje treba posebej usmeriti.

Obstaja drugačen način obdavčitve, ki bi lahko izločil davčne oaze. Gre za enoten davek, ki deli skupni globalni dobiček multinacionalke med vse države, v katerih ta deluje. Enotni davek uporablja formulo, ki temelji na velikosti prodaje, prometa, osnovnih sredstvih in številu zaposlenih, nato vsaka država svoj del obdavči s poljubno stopnjo. Leta 2019 je OECD pripravil posvetovalni dokument, kjer je enoten davek omenjen kot potencialna rešitev. Trenutna davčna pravila so namreč zastarela in negativno vplivajo predvsem na države z nizkimi dohodki (Shaxson, 2020).

Čeprav je davčno izogibanje legalno, ima negativen vpliv na gospodarstvo in povzroča javno nezadovoljstvo. Podjetja plačujejo manj davka, kot bi ga praviloma morala plačati, poleg tega jim visoke stroškovne prednosti predstavljajo dodatno konkurenčno prednost. V nadaljevanju predstavljam nekaj korakov, ki jih podjetja lahko preprosto izvedejo za namene preprečevanja davčnega izogibanja (Management Study Guide, brez datuma b).

Finančne institucije je treba prepričati, da se začnejo s problematiko davčne utaje resno ukvarjati, saj so preiskave pokazale, da so banke tudi po plačilu glob še vedno prisotne na področju pranja denarja. Prav tako poročila o sumljivih transakcijah, prejeta od bank, pogosto nimajo bistvenih informacij in niso dovolj jasna, zato je preverjanje transakcij oteženo oziroma zaradi pomanjkljivosti informacij skoraj nemogoče. V ta namen je treba banke privedi do tega, da podatke o transakcijah hranijo v takšni obliki, da lahko regulatorji do njih samostojno dostopajo, kar bi pomenilo, da banke niso dolžne posredovati informacij,

ampak le omogočiti dostop do njih za primere preverjanja sumljivih transakcij. Težava je tudi v tem, da določene države za odprtje novega podjetja ne zahtevajo informacij o lastnikih podjetja, medtem ko strokovnjaki menijo, da je ta korak nujen, saj z njim lahko preprečimo ustvarjanje anonimnih podjetij. V primeru takšnih podjetij sta ugotavljanje davčne optimizacije in iskanje identitete storilcev praktično nemogoči. Predlagani zakon bi povečal kazni predvsem za ponavljajoče se kršitelje in zahteval, da podjetja razkrivajo resnične lastnike (Hallman in drugi, 2020).

V nadaljevanju predstavljam šest glavnih reform glede zaostritve zahtev poročanja o sumljivih transakcijah, ki jih je treba čim prej sprejeti. Prvi korak je zagotoviti nižje davčne stopnje, ker imajo visoke davčne stopnje negativen vpliv in ne pomenijo vedno več zbranih davkov. V primeru visokih davčnih stopenj podjetja skrivajo dohodek, poleg tega visoka davčna stopnja številna podjetja odvrča od produktivne ekonomske dejavnosti. Pomemben korak v tem delu je, da vlade držav ugotovijo optimalno davčno stopnjo in jo uveljavijo. V času svojega mandata je davčne stopnje znižal tudi nekdanji ameriški predsednik Donald Trump z namenom preprečevanja davčne utaje in izboljševanja skladnosti davkov (Management Study Guide, brez datuma b).

V drugem koraku je treba davčne oaze na neki način »prisiliti« k ukrepanju. Obstaja namreč veliko število držav, ki ne zagotavljajo preglednosti nad informacijami o izogibanju davku, in prav te države so pogosto znane kot davčne oaze (Bahami, Monako, Luksemburg, Švica itd.). Pomemben korak v tem delu je tudi posodobiti t. i. »črni seznam«, kar bi posledično pomenilo, da podjetje s črnega seznama ne bi smelo trgovati na lokalnih trgih (Management Study Guide, brez datuma b).

V tretjem koraku se osredotočimo na izstopne davke. Razlog za to je v tem, da imajo države, kot so ZDA in Združeno kraljestvo, takšno moč, da lahko določajo izstopne davke, kar pomeni, da mora podjetje v primeru selitve v tujino plačati državi davek. Na ta način bi podjetja spodbudili k lokalni proizvodnji, a seveda je to mogoče izvesti le v primeru razumno nizkih davčnih stopenj. V primeru, da se visoke davčne stopnje obdržijo tudi v prihodnje, bodo podjetja preprosto prenehala poslovati (Management Study Guide, brez datuma b).

V četrtem koraku je treba uvesti teritorialno obdavčitev, ker ravno razlog, da obdavčitev ni teritorialna, privede do večjega izogibanja davkom. Trenutna davčna ureditev je namreč spodbudila podjetja k ustanovitvi podjetja v državah z nizkimi davčnimi stopnjami. Med države, ki znižujejo svoje davčne stopnje, uvrščamo tudi Irsko in Luksemburg, vendar jih multinacionalna podjetja kljub temu izkoriščajo za namene dodatnih davčnih koristi, zato je trenutno davčno zakonodajo treba izpopolniti na način, da zagotovi obdavčitev blaga in storitev v skladu z lokalno zakonodajo (Management Study Guide, brez datuma b).

V petem koraku se osredotočimo na uvedbo strogih zakonov, ki urejajo transferne cene. Glede na to, da številne države uporabljajo transferne cene za preusmeritev dobička v države z nižjimi davčnimi stopnjami, je treba zagotoviti stroge zakone, ki urejajo transferne cene.

V trenutnih razmerah so podjetja pri določanju cene izdelkov in storitev zelo svobodna, zato je v tem delu treba uvesti enotno zakonodajo o transfernih cenah, ki bi veljala za vsa podjetja (Management Study Guide, brez datuma b).

V zadnjem koraku sledi sprejetje zakona, ki določa, da mora vsako podjetje razkriti vse pripadajoče bančne račune, tako doma kot v tujini. Naloga revizorjev v tem delu je, da zagotovijo skladnost z zakonom. Če pride do morebitnega sodelovanja med revizorji in multinacionalnimi podjetji, je treba revizorjem nemudoma odvzeti licenco. Pomembno se je zavedati, da sta davčna optimizacija in utaja postali velika grožnja za svetovno gospodarstvo. Končno je treba sprejeti ustrezno, strogo zakonodajo, ki bo takšno ravnanje vsaj zmanjšala (Management Study Guide, brez datuma b).

SKLEP

V magistrskem delu analiziram davčno optimizacijo v multinacionalnem podjetju, ki predstavlja globalno težavo, vendar se resnosti te pogosto ne zavedamo dovolj dobro. Multinacionalna podjetja se na vse načine poskušajo izogniti plačilu davka, pri čemer uporabljajo različne metode davčne optimizacije. Med najpogostejše metode uvrščamo inverzije, transferne cene, plačila licenčin, posojila znotraj podjetja in davčne oaze. Ugotovljeno je, da je pravočasno plačilo davčnih obveznosti ključnega pomena predvsem v primeru multinacionalnih podjetij, ker omenjena podjetja ustvarijo ogromno prihodka, ki na koncu ostane neobdavčen. Pri davčni optimizaciji ločimo med zakonitim in nezakonitim poslovanjem, pri čemer multinacionalna podjetja uporabljajo obe vrsti. Vedno več je tudi multinacionalnih podjetij, ki svoje delovanje selijo v države davčne oaze z namenom davčne optimizacije. Da gre za resno globalno težavo, priča tudi dejstvo, da davčno izogibanje pomeni resne posledice na gospodarskem in političnem področju. Določena multinacionalna podjetja so se razvila do te meje, da jih mednarodne davčne ureditve ne morejo dohiteti. Odvetniki in računovodje znajo najti zakonske praznine in nezakonito poslovanje prikazati kot na videz popolnoma legitimno.

Pri analiziranju davčnega sistema v multinacionalnem podjetju ugotovim, da se mednarodne organizacije in vlade držav pri oblikovanju ustreznega davčnega sistema srečujejo s številnimi izzivi. Eden od glavnih izzivov pri oblikovanju davčnega sistema je pripisati ustrezen delež obdavčljivega dobička različnim jurisdikcijam, kjer deluje multinacionalno podjetje. V tem primeru je ključnega pomena vzpostavitev stabilnega davčnega sistema, ki bo omogočal učinkovito pobiranje davkov za namene financiranja davčnega proračuna. Ugotovim tudi, da imajo visoke davčne stopnje velik vpliv na poslovne odločitve in poslovno načrtovanje v podjetju, zato se podjetja trudijo prirediti rezultat poslovanja podjetja, z namenom, da bi plačala čim manj davka. Presenetljivo je tudi dejstvo, da multinacionalna podjetja skrijejo največ dobička v finančni in farmacevtski industriji ter v proizvodnji računalniške opreme. Dejstvo je tudi, da davčne oaze na eni strani ustvarjajo visoke prihodke, na drugi strani zmanjšujejo davčno osnovo in hkrati povzročajo odtekanje

prihodkov vsem ostalim državam. Zaradi obstoja davčnih oaz EU izgubi približno 20 % obdavčljive osnove za davek od dobička, medtem ko ZDA izgubijo približno 15 % obdavčljive osnove. Preprost korak v tem delu bi bila uvedba davka na promet, ki ga multinacionalno podjetje ustvari v posamezni državi. Na ta način bi lažje določili, koliko davka mora podjetje plačati v posamezni državi.

V magistrskem delu se ukvarjam tudi z davčno moralo, pri čemer ugotovim, da je davčna morala več kot samo motivacija za plačilo davkov, in pri tem obstajajo številni dejavniki, ki vplivajo na davčno moralo podjetja. Jasno je, da davčna morala vpliva na redno plačevanje davkov in odnose z davčnimi organi. Pomembno je omeniti, da ima davčna morala negativen vpliv na strukturo davka, stroške podjetja in obseg naložb. Skozi magistrsko delo ugotovim, da seznam davčnih oaz ni niti približno popoln. Tudi po besedah evropskega komisarja za davke Pierra Moscovicia je obstoječi seznam treba dopolniti. Analiza je pokazala, da so s seznama odstranjene pomembne davčne oaze, čeprav svojega ravnanja niso spremenile.

Analiza je pokazala, da so davčne izgube enormne, in sicer med 500 in 600 milijard dolarjev. Pomemben je tudi podatek iz leta 2017, ko naj bi bilo v davčnih oazah skritih približno 8,7 bilijona dolarjev. Kajmanski otoki veljajo za največje davčno območje s približno 70,4 milijarde utajenih prihodkov letno. Med najpomembnejše davčne oaze štejemo tudi Nizozemsko, Luksemburg, Hongkong itd. V delu analiziram tudi države, ki zaradi davčnih oaz utrpijo največjo izgubo dobička oz. t. i. »največje žrtve davčnih utaj«. V omenjeno skupino uvrščamo Irsko, Kolumbijo, Singapur, Pakistan, Nemčijo itd. Zanimivo je predvsem dejstvo, da je Irska, ki je velika davčna oaza, hkrati deležna tudi ogromnih izgub prihodka iz naslova davčnih utaj. Za lažjo ponazoritev so podatki v delu statistično prikazani. Pri tem analiziram tudi davčno optimizacijo na primeru podjetja Amazon in ga kritično ovrednotim. Kot je znano, je Amazon deležen številnih obtožb zaradi davčne utaje in neplačila davkov. Po zadnjih podatkih bi moral Amazon v letu 2020 plačati 4,1 milijarde dolarjev davčne obveznosti, a v resnici je plačal le 1,8 milijarde dolarjev in se izognil plačilu davka v višini 2,3 milijarde dolarjev.

V zadnjem delu magistrskega dela analiziram reforme, ki jih je treba sprejeti v boju proti davčni optimizaciji. Analiza je pokazala, da je treba uvesti številne reforme na področju davčne optimizacije, poleg tega je treba pripraviti zakonodajo na način, da odpravimo zakonske praznine in siva območja. Med reforme uvrščamo posodobljen seznam davčnih oaz, ukrepe fiskalne politike, številne spremembe s pomočjo digitalizacije, večjo transparentnost sistema in zakonodajne reforme. Pri tem bi dodatno morali poostri nadzor nad zakonitimi modeli davčnega izogibanja, ki jih multinacionalna podjetja zelo pogosto uporabljajo.

LITERATURA IN VIRI

1. Ajami, R. A. in Goddard, G. J. (2017). *Global business: competitiveness and sustainability*. Routledge.
2. Amazon Web Services. (brez datuma). *AWS local zones locations*. Pridobljeno 15. septembra 2023 iz <https://aws.amazon.com/about-aws/global-infrastructure/localzones/locations/>
3. Armstrong, M. (2019, 22. februar). Statista. *Tax evasion costs EU countries billions*. Pridobljeno 15. oktobra 2022 iz <https://www.statista.com/chart/17133/tax-evasion-cost-to-eu-countries/>
4. Armstrong, M. (2020a, 10. julij). Statista. *The tax heavens attracting the most foreign profits*. Pridobljeno 15. oktobra 2022 iz <https://www.statista.com/chart/22248/tax-heavens-attracting-most-shifted-profits/>
5. Armstrong, M. (2020b, 20. november). Statista. *The biggest facilitators of global tax abuse*. Pridobljeno 5. oktobra 2022 iz <https://www.statista.com/chart/23561/facilitators-of-global-tax-abuse/>
6. BearingPoint. (2021, 30. avgust). *The importance of taxation* [objava na blogu]. Pridobljeno 12. oktobra 2022 iz <https://www.bearingpointcaribbean.com/blog/the-importance-of-taxation/>
7. Britannica. (brez datuma). *After Jobs: Tim Cook as CEO and the first trillion-dollar company*. Pridobljeno 15. septembra 2023 iz <https://www.britannica.com/topic/Apple-Inc/After-Jobs-Tim-Cook-as-CEO-and-the-first-trillion-dollar-company>
8. Bunn, D. in Watson, G. (2022, 16. junij). Tax Foundation. *4 things to know about the global tax debate*. Pridobljeno 7. septembra 2023 iz <https://taxfoundation.org/blog/biden-corporate-minimum-tax-deal/>
9. Cavusgil, S. T., Knight, G. A., Riesenber, J. R., Rammal, H. in Rose, E. (2015). *International business: strategy, management, and the new realities*. Pearson Australia Group.
10. CFI Education Inc. (2022, 5. december). *Licensing agreement*. Pridobljeno 10. oktobra 2022 iz <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/other/licensing-agreement/>
11. Congressional Research Service. (2022, 6. januar). *Tax heavens: international avoidance and tax evasion*. Pridobljeno 5. septembra 2023 iz <https://sgp.fas.org/crs/misc/R40623.pdf>
12. Čokelc, S. in Križman, A. (2014). Davčna miselnost in davčna morala v Sloveniji. *Naše gospodarstvo*, 60(1/2), 47–61.
13. Damijan, J. P. (2019, 10. februar). *Kako multinacionalke skrivajo dobičke v davčnih oazah in kako jih ujeti* [objava na blogu]. Pridobljeno 20. oktobra 2022 iz <https://damijan.org/2019/02/10/kako-multinacionalke-skrivajo-dobicke-v-davcnih-oazah-in-kako-jih-ujeti/>
14. De Mooij, R., Kleem, A. in Perry, V. (2021). *Corporate income taxes under pressure: why reform is needed and how it could be designed*. International Monetary Fund.

15. Deryan, O. (2022, 7. september). OJ Digital Solutions. *Amazon subsidiaries: what you need to know*. Pridobljeno 12. septembra 2023 iz <https://ojdigitalsolutions.com/amazon-subsidiaries/>
16. Dobovšek, B. in Slak, B. (2017). Politika in davčna (ne)morala. V D.Frangež in B. Slak (ur.), *Davčna kriminaliteta v teoriji in praksi* (str. 1–15). Univerzitetna založba Univerze.
17. Eicke, R. (2009). *Tax planning with holding companies - repatriation of US profits from Europe*. Kluwer Law International.
18. Ekvilib inštitut. (2017). *Zbirka priročnikov o davčni pravičnosti: Razumevanje davkov in razvoja*. Pridobljeno 12. septembra 2023 iz http://www.ekvilib.org/wp-content/uploads/2017/06/prirocnik-Razumevanje-davkov-in-razvoja_SLO.pdf
19. Evropski svet. (brez datuma). *Seznam EU z jurisdikcijami, ki niso pripravljene sodelovati v davčne namene*. Pridobljeno 20. avgusta 2022 iz <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>
20. Fandom, Inc. (brez datuma). *Apple Inc.* Pridobljeno 15. septembra 2023 iz <https://www.giantbomb.com/apple-inc/3010-5815/>
21. Finančna uprava Republike Slovenije – FURS. (brez datuma a). *Davek na dodano vrednost (DDV)*. Pridobljeno 11. septembra 2023 iz https://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/podrocja/davek_na_dodano_vrednost_ddv/
22. Finančna uprava Republike Slovenije – FURS. (brez datuma b). *Davek od dohodkov pravnih oseb (DDPO)*. Pridobljeno 10. septembra 2023 iz https://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/podrocja/davek_od_dohodkov_pravnih_oseb_ddpo/
23. Finančna uprava Republike Slovenije – FURS. (brez datuma c). *Letna odmera dohodnine*. Pridobljeno 12. septembra 2023 iz https://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/podrocja/dohodnina/letna_odmera_dohodnine/
24. Finančna uprava Republike Slovenije – FURS. (brez datuma č). *Mednarodno obdavčenje*. Pridobljeno 11. septembra 2023 iz https://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/podrocja/mednarodno_obdavcenje/
25. Finančna uprava Republike Slovenije – FURS. (brez datuma d). *Prejel sem dividende*. Pridobljeno 15. septembra 2023 iz https://www.fu.gov.si/zivljenjski_dogodki_prebivalci/prejel_sem_dividende/
26. Finančna uprava Republike Slovenije – FURS. (brez datuma). *Uvoz blaga*. Pridobljeno 11. septembra 2023 iz https://www.fu.gov.si/carina/podrocja/uvoz_blaga/
27. Fitzgibbon, W. in Hallman, B. (2020, 6. april). The International Consortium of Investigative Journalists. *What is a tax heaven? Offshore finance, explained*. Pridobljeno 14. januarja 2023 iz <https://www.icij.org/investigations/panama-papers/what-is-a-tax-haven-offshore-finance-explained/>
28. Gallego, C. S. (2018, 23. januar). The International Consortium of Investigative Journalists. *EU removes Panama, seven others, from tax haven blacklist*. Pridobljeno 15. decembra 2022 iz <https://www.icij.org/investigations/paradise-papers/eu-removes-panama-seven-others-tax-haven-black-list/>

29. Gardner, M. (2021, 3. februar). *Amazon has record-breaking profits in 2020, avoids \$2.3 billion in federal income taxes* [objava na blogu]. Pridobljeno 23. novembra 2022 iz <https://itep.org/amazon-has-record-breaking-profits-in-2020-avoids-2-3-billion-in-federal-income-taxes/>
30. Gaughan, P. (2011). *Mergers, acquisitions, and corporate restructurings*. John Wiley & Sons, Inc.
31. GlobalData. (brez datuma). *Apple Inc: overview*. Pridobljeno 15. septembra 2023 iz <https://www.globaldata.com/company-profile/apple-inc/>
32. Gobler, E. (2021, 1. december). The Balance. *What is a multinational corporation?* Pridobljeno 25. decembra 2022 iz <https://www.thebalance.com/what-is-a-multinational-corporation-5093848>
33. Hall, M. (2023, 26. september). Britannica. *Amazon.com*. Pridobljeno 21. aprila 2023 iz <https://www.britannica.com/topic/Amazoncom>
34. Hallman, B., Woodman, S., Firzgibbon, W. in Kehoe, K. (2020, 19. oktober). The International Consortium of Investigative Journalists. *6 money laundering reforms that experts say need to happen right now*. Pridobljeno 9. oktobra 2022 iz <https://www.icij.org/investigations/fincen-files/6-money-laundering-reforms-that-experts-say-need-to-happen-right-now/>
35. Institute on taxation and economic policy – ITEP. (2017, 5. november). *Fact sheet: Apple and tax avoidance*. Pridobljeno 15. septembra 2023 iz https://itep.org/fact-sheet-apple-and-tax-avoidance/#_edn2
36. Ioan, P. (2011). Tax control-prevention and control of tax evasion. *Annals of Faculty of Economics, University of Oradea, Faculty of Economics*, 1(2), 375–380.
37. Izvozno okno. (brez datuma). *Mednarodno obdavčenje*. Pridobljeno 5. septembra 2023 iz <https://www.izvoznookno.si/mednarodno-trgovanje/mednarodno-obdavcenje/>
38. Johnston, D. C. (2003). *Perfectly legal*. The Penguin Group.
39. Kanabar, D. (2013, 26. junij). The Economic Times. *MNC taxes: Government must apply mind and not moral*. Pridobljeno 5. septembra 2023 iz <https://economictimes.indiatimes.com/opinion/et-commentary/mnc-taxes-government-must-apply-mind-and-not-morals/articleshow/20772607.cms?from=mdr>
40. Kovač, M. (2004). *Obdavčenje svetovnega dohodka*. Davčni inštitut.
41. Kuhar, Š. (2008). *Transferne cene: poslovni in davčni vidik*. Časnik Finance.
42. Lexpera d.o.o. (2018, 27. marec). *Uveljavitev večstranske konvencije za preprečevanje zmanjševanja davčne osnove in preusmerjanja dobička*. Pridobljeno 5. januarja 2023 iz <https://www.findinfo.si/medijsko-sredisce/v-srediscu/217583>
43. Management Study Guide. (brez datuma a). *Amazon's tax evasion game*. 15. oktobra 2022 iz <https://www.managementstudyguide.com/amazons-tax-evasion-game.htm>
44. Management Study Guide. (brez datuma b). *How countries can reduce tax evasion?* 25. januarja 2022 iz <https://www.managementstudyguide.com/countries-can-reduce-tax-evasion.htm>

45. McCarthy, N. (2017, 24. marec). Statista. *The global cost of tax avoidance*. Pridobljeno 10. oktobra 2022 iz <https://www.statista.com/chart/8668/the-global-cost-of-tax-avoidance>
46. MMC RTV Slovenija. (2022, 13. december). *Članice EU-ja z dogovorom o minimalnem davku za podjetja*. Pridobljeno 15. septembra 2023 iz <https://www.rtvsl.si/gospodarstvo/clanice-eu-ja-z-dogovorom-o-minimalnem-davku-za-podjetja/650851>
47. N1 Slovenija. (2023, 26. junij). *Do konca leta nova obdavčitev za nekatera podjetja*. Pridobljeno 7. septembra 2023 iz <https://n1info.si/gospodarstvo/do-konca-leta-nova-obdavcitev-za-nekatera-podjetja/>
48. Neate, R. (2019, 2. december). The Guardian. *New study deems Amazon worst for 'aggressive' tax avoidance*. Pridobljeno 23. novembra 2022 iz <https://www.theguardian.com/business/2019/dec/02/new-study-deems-amazon-worst-for-aggressive-tax-avoidance>
49. Neate, R. (2021, 4. maj). The Guardian. *Amazon had sales income of €44bn in Europe in 2020 but paid no corporation tax*. Pridobljeno 23. novembra 2022 iz <https://www.theguardian.com/technology/2021/may/04/amazon-sales-income-europe-corporation-tax-luxembourg>
50. Offshore Protection. (2023, 28. januar). *What are the pros and cons of offshore tax havens*. Pridobljeno 30. januarja 2023 iz <https://www.offshore-protection.com/tax-havens-advantages-disadvantages>
51. Optimal Compliance. (brez datuma). *Amazon worst of big tech for "aggressive tax avoidance"*. Pridobljeno 20. oktobra 2022 iz <https://optimalcompliance.com/amazon-ranked-worst-out-of-the-big-six-us-tech-companies-for-aggressive-tax-avoidance/>
52. Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD. (2019a). *New Beneficial Ownership Toolkit will help tax administrations tackle tax evasion more effectively*. Pridobljeno 28. oktobra 2021 iz <https://www.oecd.org/ctp/new-beneficial-ownership-toolkit-will-help-tax-administrations-tackle-tax-evasion-more-effectively.htm>
53. Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD. (2019b). *Tax morale: what drives people and businesses to pay taxes?* Pridobljeno 15. januarja 2023 iz <https://www.oecd.org/ctp/tax-morale-f3d8ea10-en.htm>
54. Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD. (2020). *Tax transparency and exchange of information in times of COVID-19*. Pridobljeno 20. oktobra 2022 iz <https://www.oecd.org/tax/transparency/documents/global-forum-annual-report-2020.pdf>
55. Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD. (brez datuma a). *Action 13 country-by-country reporting*. Pridobljeno 20. oktobra 2022 iz <https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions/action13/>
56. Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD. (brez datuma b). *Action 1 tax challenges arising from digitalisation*. Pridobljeno 1. novembra 2022 iz <https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions/action1/>

57. Palanský, M. (2019, 3. oktober). *The Conversation. How multinationals continue to avoid paying hundreds of billions of dollars in tax – new research*. Pridobljeno 10. oktobra 2022 iz <https://theconversation.com/how-multinationals-continue-to-avoid-paying-hundreds-of-billions-of-dollars-in-tax-new-research-124323>
58. Paster, T. (2019, 16. oktober). *The Progressive Post. Tax avoidance by multinational corporations: how to build alliances for reform*. Pridobljeno 25. oktobra 2022 iz <https://progressivepost.eu/debates/tax-avoidance-by-multinational-corporations-how-to-build-alliances-for-reform>
59. Pereira, D. (2023, 15. februar). *The business model analyst. Amazon subsidiaries*. 15. septembra 2023 iz <https://businessmodelanalyst.com/amazon-subsidaries/>
60. Regan, A. (2020, 15. julij). *The Washington Post. Apple won't pay nearly 15 billion European taxes*. 11. septembra 2023 iz <https://www.washingtonpost.com/politics/2020/07/15/apple-wont-have-pay-nearly-15-billion-european-taxes/>
61. Rugman, A. M. in Eden, L. (2017). *Multinationals and transfer pricing*. Routledge.
62. Shaxson, N. (2017). *Otoki zakladov: davčne oaze – požiralnice svetovnega gospodarstva*. Ciceron.
63. Shaxson, N. (2019, 9. september). *International Monetary Fund. Tackling tax heavens*. Pridobljeno 12. oktobra 2022 iz <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/09/tackling-global-tax-havens-shaxon.htm>
64. Shaxson, N. (2020, 27. januar). *The Guardian. How to make multinationals pay their share, and cut tax havens out of the picture*. Pridobljeno 16. novembra 2022 iz <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/jan/27/multinationals-tax-havens-britain-us-corporate-giants>
65. Siddaiah, T. (2010). *International financial management*. Pearson Education India.
66. Simič, I. (2015). *Tax-Fin-Lex. Tudi finančni uradniki so zelo zavezani k davčni morali*. Pridobljeno 20. oktobra 2022 iz <https://www.tax-fin-lex.si/Dokument/Predogled?rootEntityId=67d781d1-166d-4f66-b373-0aa5f08ab946&returnUrl>
67. Slovenska poslovna točka – SPOT. (2023, 13. junij). *Davek od dohodka pravnih oseb*. Pridobljeno 11. septembra 2023 iz <https://spot.gov.si/sl/teme/davek-od-dohodka-pravnih-oseb/>
68. Starchild, A. (1994). *Tax havens for international business*. Palgrave Macmillan.
69. Swain, S. (2019). *Tangible guide to intangibles* (3. izd.). Wolters Kluwer India Pvt Ltd.
70. White, J. (2021, 7. maj). *ITR. This week in tax: Amazon's tax filings reignite tax avoidance debate*. Pridobljeno 11. septembra 2023 iz <https://www.internationaltaxreview.com/article/b1rqp7jwn504jz/this-week-in-tax-amazons-tax-filings-reignite-tax-avoidance-debate>
71. *World Population Review*. (brez datuma). *Tax heaven countries 2023*. Pridobljeno 8. septembra 2023 iz <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/tax-haven-countries>
72. Zucman, G. (2016). *Skrito bogastvo narodov: raziskava o davčnih oazah*. Sophia.